

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra českého jazyka a literatury

Obraz českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského
Bakalářská práce

Ondřej Ryška

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Růžena Písková, Ph.D.
Plzeň, 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma *Obraz českých reálií v Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského zpracoval samostatně a že jsem užil pouze uvedené literatury a zdrojů.

V Plzni

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat Mgr. Růženě Pískové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a důvěru. A stejně tak bych chtěl poděkovat doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D., za poskytnutou pomoc při hledání sekundární literatury k tématu.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Andrzej Sapkowski a <i>Husitská trilogie</i> z české perspektivy	6
3	Metodologie	12
3.1	Otázka vymezení pojmu česká reálie.....	12
3.2	Otázka historické relevantnosti reálií	13
3.3	Tvorba excerpt a jejich analýza	14
4	Reálie pojaté celonárodně	17
4.1	Stratifikace	17
4.2	Myšlenky a cíle	19
4.3	Charakter vojska a související okolnosti	23
4.4	Ve vztahu k zahraničí	27
4.5	Náhled na husitské reálie	34
5	Reálie vymezené regionálně	39
5.1	Praha	39
5.2	Centrální oblast	43
5.3	Severovýchodní oblast.....	46
5.4	Severní oblast.....	47
5.5	Severozápadní oblast	50
5.6	Západní oblast.....	51
5.7	Jižní oblast	52
6	Závěr	55
7	Resumé.....	58
8	Rejstřík osobních a místních jmen.....	59
9	Literatura a zdroje	67
9.1	Primární literatura	67
9.2	Sekundární literatura	67
9.3	Elektronické zdroje	68

1 Úvod

Primárním cílem této bakalářské práce bylo zaznamenat relevantní české reálie v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského, a to s pomocí příslušné odborné literatury a za přesně stanovených kritérií. Excerpovaný materiál dále zanalyzovat, na základě motivických podobností dílčích reálií se pokusit utvořit komplexnější celky a z jejich obsahů pak prostřednictvím syntézy poskládat celistvý obraz českých reálií. Tento primární cíl lze shrnout tak, že se v závěru práce pokusíme odpovědět na klíčovou otázku: Jaký je obraz českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského?

Dále jsme si stanovili dva cíle sekundární. Oba souvisí se skutečností, že *Husitská trilogie* stojí u čtenářů Sapkowského díla ve stínu známější zaklínačské série. Ačkoliv trilogie vychází mj. z českých dějin a její děj je zčásti situovaný do českého prostředí, nemusí být tyto faktory rozhodující pro to, jestli si český čtenář dílo přečte, či nikoliv. *Husitské trilogii* totiž může ubírat na atraktivitě to, že tematizuje látku husitských válek, která je v českém prostředí zevrubně zpracována a o níž se obyvatelé České republiky dozvídají již na základních školách. Tuto úvahu zakládáme především na osobní zkušenosti, jelikož obdobná skutečnost, která zapříčinila, že jsme četbu trilogie opakovaně odkládali, stála i na počátku této práce. V prvním dílčím cíli tedy doufáme, že čeští čtenáři, kteří by tuto práci četli, zhodnotí obraz českých reálií jako natolik přitažlivý, že se nebudou omezovat toliko na zaklínačskou sérii a *Husitskou trilogii* si skutečně přečtou.

Druhým dílčím cílem, pomocí něhož konkretizujeme cílovou skupinu práce, je snaha dílo zatraktivnit také pedagogům, kteří by ve výuce chtěli pracovat s trilogií i s jejími českými reáliemi. Orientace na pedagogiku se v práci projevuje na kompozici kapitol a zčásti i na metodologickém postupu.

Pokud jde o jednotlivé části práce, v první kapitole se snažíme představit autora i jeho dílo ve vztahu k českým zemím. Druhá kapitola popisuje podrobněji metodologický postup při sběru relevantního materiálu a blíže zdůvodňuje kompozici práce. A obsahem třetí a čtvrté kapitoly je provedená interpretační analýza, pomocí níž se snažíme čtenáři představit obraz českých reálií tak, jak je pojat v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského.

2 Andrzej Sapkowski a *Husitská trilogie* z české perspektivy

Andrzej Sapkowski, narozený 21. června 1948 v Lodži, je k roku 2023 stále tvořící polský spisovatel, autor především žánru fantasy. Jeho příběhy se často odehrávají v alternativním světě, jako tomu je například u sedmidílné fantasy série o zaklánači Gertovi z Rivie,¹ autorova neznámějšího díla z devadesátých let 20. století, anebo na pozadí historických událostí, jako tomu je právě u *Husitské trilogie* nebo u románu *Zmije* z roku 2009. Sapkowski je také jedním z teoretiků žánru fantasy,² autorem práce o artušovských legendách nebo RPG stolní hry *Yrrhedeovo oko*, nositelem několika literárních ocenění včetně českých cen, například od Akademie SFFH³, a jeho knihy byly přeloženy do nespočtu jazyků.

Sám Andrzej Sapkowski má k České republice, kde se jeho knihy těší značné oblibě, zejména k jejímu severovýchodnímu regionu, vřelý a přátelský vztah.⁴ Autor se v historii účastnil několikerého setkání s českými fanoušky sci-fi a fantasy a v jednom z četných rozhovorů přiznává vliv Jaroslava Haška, Jana Drdy a Karla Čapka, kteří mu utvořili jakýsi základ pro jeho psaní i definovali jeho vztah k české literatuře a kultuře vůbec.⁵ V dalším rozhovoru pak hovoří o roli ostravské sekce příznivců fantasy a sci-fi literatury spjaté s Klubem literární fantastiky, o přátelství k nakladateli Jiřímu Pilchovi⁶ a jeho ženě Lence, s nimiž je spjata petřvaldské nakladatelství Leonardo, český vydavatel jak Sapkovského knih, tak i obecně fantasy a sci-fi literatury, nebo k manželům Komárkovým: k jeho dvornímu „překladači nad překladače“ Stanislavu Komárkovi, jehož české překlady vyzdvihuje do té míry, že mají být někdy lepší než polský originál, a k ilustrátorce Janě Komárkové.⁷

¹ Zaklánačská série, kterou původně tvořily dvě povídkové knihy a románová pentalogie, byla v roce 2013 doplněna o osmý díl, fungující jako prequel pentalogie. Roku 2023 autor nadto potvrdil, že pracuje na další knize se zaklánačskou tematikou. Blíže viz GRAVEMASTER. *Andrzej Sapkowski Confirms Work on a New Witcher Book*. Online. In: redanianintelligence.com, 04.08.2023. Dostupné z: bit.ly/3TXuKEh. [citováno 2024-01-19].

² Jmenujme například do češtiny dosud nepřeloženou encyklopedii fantasy *Rękopis znaleziony w Smoczej Jaskini* z roku 2001.

³ Tj. Akademie science fiction, fantasy a hororu, nezávislé sdružení odborníků na fantastický žánr, založené roku 1995, které se zabývá především hodnocením fantastických děl vydaných na českém a slovenském trhu.

⁴ BERES, Stanisław – SAPKOWSKI, Andrzej. *Historia i fantastyka*. Online, Calibre (MOBI). Warszawa: SuperNOWA, 2019. ISBN 978-83-7578-177-9. odkaz 3.371, 3.386–3.387 (nestránkováno). Dostupné z: bit.ly/3Tqu60t. [paywall]. [citováno 2024-01-19].

⁵ KAMBERSKÝ, Petr. *Paradigma dobrého konce je mi protivné*. Online. In: Lidovky.cz, 22.05.2010. Dostupné z: bit.ly/43wIfh1. [citováno 2024-01-19].

⁶ Sapkowski věnoval Pilchovi, který zemřel roku 2009, a jeho památce zmíněný román *Zmije*.

⁷ JIROUŠEK, Martin. *Ostravské stopy: Na Ostravsko nedám dopustit, libuje si spisovatel Sapkowski*. Online. In: iDNES.cz, 04.12.2022. Dostupné z: bit.ly/3Txg5hx. [citováno 2024-01-19].

Týž Stanislav Komárek pak v jiném rozhovoru hovoří o tom, že Andrzej Sapkowski mluví obstojně česky, anebo dokonce o tom, že jej Sapkowski dává za příklad ostatním překladatelům jeho díla, poněvadž se jej na nic neptá, „nebombarduje“ ho různými otázkami a domyslí si, co mu není jasné.⁸

Úzký vztah autora k České republice se do jisté míry projevil i při procesu tvorby *Husitské trilogie*. Při hledání rámce historického fantasy zvolil autor téma málo zpracované v literatuře polské i světové – husitské války. Materiál na tvorbu této rozsáhlé trilogie čerpal mj. z českého prostředí: z komplexní čtyřsvazkové *Husitské revoluce* Františka Šmahela,⁹ ze Slezského muzea v Opavě¹⁰ nebo od českého vydavatele a množství fanoušků. Autor jmenovitě zmiňuje historičku Janu Kopečkovou, Michaela Bronze, který mu měl poskytnout podklady ke kapitolám odehrávajícím se v husitské Praze,¹¹ nebo Pavla Weigela.¹²

Husitská trilogie sleduje příběh a osobnostní vývoj mladého Slezana Reinmara z Bělavy, zvaného Reynevan, bývalého studenta pražské univerzity a ranhojiče, využívajícího k léčení také magie, a to zhruba mezi lety 1425 až 1434.

Reynevan se na pozadí neklidné doby zuřících husitských válek, které se přelily za hranice českých zemí i do Slezska, vlivem milostných peripetií, hledáním vlastních hodnot v ideově nesourodém světě, jakož i vlivem rodinných vazeb s českým reformním hnutím dostává společně se svými novými přáteli Šarlejem a Samsonem Medákem do husitských služeb.

První díl nese německý název *Narrenturm*. V polštině vyšel poprvé roku 2002 a v češtině roku následujícího. Nejnovější české knižní vydání (4.) z roku 2021 čítá celkem 580 stran. Elektronicky vyšla publikace poprvé v roce 2009 a podruhé roku 2021. Prvního zpracování ve formě audioknihy se dočkala roku 2021.

Jádro knihy se odehrává v roce 1425, a to výhradně na slezském území. Nutno však podotknout, a je tomu tak i u druhého a třetího dílu, že se nejedná o jednoduché chronologické vypravování, které by se striktně drželo výše uvedených rámcových dat a vymezených prostor.

⁸ JIROUŠEK, Martin. *Se Sapkovským mě pojí přátelství, říká překladatel polské fantasy*. Online. In: iDNES.cz, 21.04.2018. Dostupné z: bit.ly/3xdZVlu. [citováno 2024-01-19].

⁹ BERES, Stanisław – SAPKOWSKI, Andrzej. *Historia i fantastyka*. odkaz 3.372.

¹⁰ FAJKUS, Martin. *Od Věže bláznů k Věčnému světlu..., rozbor Husitské trilogie Andrzeje Sapkovského*. Online. In: fantasya.cz, 16.05.2008. Dostupné z: bit.ly/3TNKGIT. [citováno 2024-01-19].

¹¹ HOKR, Boris. *Sapkowski: Řada našich autorů fantasy jsou zmije, které jsem si hrál na prsou*. Online. In: [Akutálně.cz](https://akutálně.cz), 01.12.2015. Dostupné z: bit.ly/3vpLla5. [citováno 2024-01-19].

¹² KAMBERSKÝ, Petr. *Paradigma dobrého konce je mi protivné*.

O českém prostředí a o husitství se v první knize čtenář dovídá pouze zprostředkovaně, a to především z promluv postav: kupříkladu z vyprávění duchovních prchlých před českými husity do Slezska, z monologů husitských emisarů a agitátorů nebo od rytířů, již bojovali v době první a druhé kruciáty proti husitům na papeženské straně. Sám Reynevan se s českými husity setkává teprve na samém konci první knihy. Do českých zemí se tudíž dostává on i čtenář až ve knize druhé.

Druhý díl, v českém překladu s titulem *Boží bojovníci*, byl vydán v polštině roku 2004, česky opět roku následujícího. Poslední knižní vydání (3.) z roku 2021 má 586 stran. Elektronicky i ve formě audioknihy vyšla publikace v roce 2022.

Děj knihy, odehrávající se z větší části i na českém území, rámuje roky 1427 a 1428. Hlavní hrdina je již plně etablovaným husitou, stává se z něj husitský špeh, setkává se s předními osobnostmi husitství a společně s nimi se zúčastňuje řady historických událostí.¹³ Konstatujeme, že tento díl je na české reálie jednoznačně nejbohatší, a to zejména díky zmíněnému zasazení děje a také proto, že uchopuje relativní, subjektivně podané obrazy první knihy a pomocí bezprostředního kontaktu hlavního hrdiny s českými zeměmi a jejich obyvateli jim dává jasné i objektivnější kontury.¹⁴

Poslední díl, pojmenovaný latinsky *Lux Perpetua*, byl vydán roku 2006 polsky a roku 2008 česky. Nejnovější knižní vydání (3.) vyšlo v roce 2022 a obsahuje 578 stran. Elektronicky byla publikace vydána téhož roku a jako audiokniha roku 2023.

Třetí díl, jehož děj se odehrává mj. také na Moravě, zachycuje zhruba období 1429–1434 a pokračuje v rozvíjení ustálených reálií, zároveň však přináší i reálie nové – zvláště ze zmíněného moravského prostředí.

Pomineme-li zpracování ve formě audioknih,¹⁵ je z české perspektivy společným jmenovatelem trilogie vydavatel (nakladatelství Leonardo), ilustrátorka (Jana Komárková) a překladatel (Stanislav Komárek).

K českému překladu, z něhož v této práci vycházíme, dodejme, že se Komárek pokusil dodržet jazykové zvláštnosti polského originálu, a proto je i český překlad trilogie protkán notnými latinskými pasážemi i příležitostně užitou němčinou, polštinou a jinými jazyky.

¹³ Pro zaměření této bakalářské práce záměrně zjednodušujeme děj trilogie a vynecháváme jiné, bohaté dějové linie, týkající se Samsona Medáka, Reynevanovy milé nebo záhadou opředené postavy Pomurníka.

¹⁴ Blíže viz podkapitola Náhled na husitské reálie.

¹⁵ Audioknihy, které namluvil Ernest Čekan, totiž byly zpracovány vydavatelstvím Tympanum.

Sám Komárek pak hovoří o tom, že nejednoduchý překlad *Husitské trilogie* vyžadoval, aby se také obeznámil s historií a středověkými reáliemi.¹⁶

Dalším výrazným i společným rysem je kompozice. Všechny knihy obsahují jednak číslované kapitoly, pojednávající o hlavním příběhu Reynevana, a jednak nečíslované kapitoly z roviny vypravěčské, z nichž se dozvídáme rozličné dobové souvislosti a také to, že příběh vypraví postarší vypravěč¹⁷ v miličské krčmě kolem roku 1440 (tedy zhruba pět let po konci hlavního děje trilogie). Po vzoru historických spisů jsou kapitoly uvozeny rozvitými nadpisy, respektive incipity, v nichž máme možnost seznámit se implicitně s obsahem celé kapitoly. A nejen z jazykových důvodů jsou pak knihy v zadní části opatřeny jak poznámkovým aparátem, vysvětlujícím například historické či jazykové reálie, tak trojjazyčným¹⁸ místopisným slovníkem. Obecně lze říci, že je dílo důmyslně zkonstruováno tím způsobem, aby věrohodně připomínalo historický spis.¹⁹

O prvních vydáních jednotlivých dílů trilogie bylo četně referováno i českou kritikou. Pracujeme zde s recenzemi Richarda Klíčnicka, Borise Hokra, Iva Poledníka, Míly Lince, Romana Kresty, Martina Fajkuse a Zdeny Štouračové.

Pokud jde o obecný charakter knih, s notnou dávkou generalizace hovořily recenze o tom, že se autorovi podařilo překročit stín Geralta z Rivie i přesto, že se našly mezi zaklínačskou sérií a *Husitskou trilogií* určité podobnosti,²⁰ a zároveň si ponechat, respektive vycizelovat svébytný autorský styl s vypointovanými dialogy, ironií a sarkasmem, aluzemi a glosováním či hrou se čtenářovými znalostmi, ba dokonce že je trilogie stylově čistší i kompozičně ucelenější oproti zaklínačské sérii. Oceňovaly autorovo vynaložené úsilí při zevrubné rešerši dané tematiky a také vyzdvihovaly velmi kvalitní překlad Stanislava Komárka, v němž měl se svolením autora dokonce napravit některé události a drobnosti špatně zasazené do dějin.²¹

Míra polarity recenzí byla nejvyšší v pohledu na žánr knih, schematičnost děje a zakončení celé trilogie, poměr reflexivnosti a dějovosti, „modernizaci“ myšlení historických postav, užitečnost poznámkového aparátu či také v pohledu na autorovu

¹⁶ TILCER, Roman. *Tváře překladu 17: STANISLAV KOMÁREK*. Online. In: Časopis XB-1, 11.11.2019. Dostupné z: bit.ly/4a62t3I. [citováno 2024-01-19].

¹⁷ Identita vypravěče je v knihách implicitně naznačena.

¹⁸ Místopisné názvy jsou uvedeny v češtině, polštině a němčině.

¹⁹ Formu historického spisu také podporuje autorem zvolený způsob křesťanské datace událostí (dle pevných a pohyblivých církevních svátků), který v trilogii převažuje.

²⁰ Například v postavách – analogie elfů a židovského obyvatelstva či upíra Regise a Samsona Medáka.

²¹ KRESTA, Roman. Geralt je mrtev, ať žije Reynevan. *Ikaria: měsíčník science fiction, fantasy a hororu*. Praha: Mladá fronta, 4/2004, roč. 14, č. 168. ISSN 1210-6795. s. 44.

erudici, dávanou na odív užíváním cizojazyčných citátů nebo výčtů historických a literárních reálií.

Jestliže chceme recenze uvést ve vztah k českým reáliím, je třeba být konkrétnější. Klíčnick v recenzi na druhý díl píše, že je Sapkowského popis středověké Prahy lichotivý pro českého čtenáře a že se autor díky svému původu dokáže oprostít od českého romantického patosu, a tak nevybíráv komentovat konání nejen katolíků, ale také husitů.²² Tutéž myšlenku rozvíjí v recenzi třetí knihy, kde píše, že nás Sapkowski poučuje o naši historii očima někoho zvenčí.²³

To, že si Sapkowski husity a husitství nikterak neidealizuje nebo že rozptyluje zažité představy, pak zmiňují také Hokr, Štouračová, Fajkus a Poledník. Například Štouračová v tomto kontextu uvádí Jiráskovu trilogii o husitech, která měla v Čechách založit obecné povědomí o husitské době i o ušlechtilých bojovnících za pravdu. Nebo uvádí bitvu u Lipan, u níž si všímá netradičního pohledu, pomocí něhož Sapkowski líčí umírněnou stranu jako normální, vcelku sympatické osoby, nikoliv jako zažité zrádce.²⁴

Fajkus ve své recenzi pojednává rovněž o Lipanech, ale na rozdíl od Štouračové je vnímá jako pouhou kulisu v příběhu. Dále pak zmiňuje, že se autorovi podařilo vystihnout bouřlivou dobu, kdy se Čechů báli i ti nejmocnější v Evropě, a že Sapkowski dokázal, že husitské Čechy mohou být stejně tak inspirativní jako keltská Anglie nebo germánské Německo.²⁵

Poledník si například všímá atraktivnosti druhého dílu pro českého čtenáře a autorových odkazů na relativně nedávné dějiny.²⁶

Hokr vyzdvihuje důmyslné zasazení děje do prostor, kde se střetává živel germánský i slovanský, křesťanský i pohanský, nebo upozorňuje na některé nesrovnalosti v historických událostech, které by ale pro běžného čtenáře neměly být podstatné.²⁷

²² KLÍČNÍK, Richard. *Boží bojovníci*. Online. In: iLiteratura.cz, 31.05.2009. Dostupné z: bit.ly/3TquKep. [citováno 2024-01-19].

²³ KLÍČNÍK, Richard. *Lux perpetua*. Online. In: iLiteratura.cz, 31.05.2009. Dostupné z: bit.ly/4cpJYJf. [citováno 2024-01-19].

²⁴ Přípouští však, že obdobný netradiční pohled na lipanskou bitvu ukázal již Václav Erben ve svém trilogickém díle *Paměti českého krále Jiříka z Poděbrad*. Blíže viz ŠTOURAČOVÁ, Zdena. *Lux Perpetua*. Online. In: fantasy.cz, 20.12.2008. Dostupné z: bit.ly/3TKZfwY. [citováno 2024-01-19].

²⁵ S odkazem na jednu polskou recenzi navíc píše, že Sapkowski změnil polský stereotypní náhled na českou a polskou minulost. Blíže viz FAJKUS, Martin. *Od Věže bláznů k Věčnému světlu..., rozbor Husitské trilogie Andrzeje Sapkowského*.

²⁶ Ve své recenzi dokládá tento rys autorova stylu konkrétním citátem, odkazujícím na komunismus. Blíže viz POLEDNÍK, Ivo. *Boží bojovníci – polská verze – Sapkowski Andrzej*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 20.10.2004. Dostupné z: bit.ly/4asodXx. [citováno 2024-01-19].

²⁷ HOKR, Boris. *Andrzej Sapkowski: Husitská trilogie*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 23.06.2009. Dostupné z: bit.ly/3VvqUmO. [citováno 2024-01-19].

Naopak Kresta ve své recenzi zmiňuje skutečnost, že měl nejmenovaný vysokoškolský profesor historie, považovaný za odborníka na husitství, doporučovat knihu *Narrenturm* jako vhodný studijní materiál na společnost v období husitských válek.²⁸

Souhrnně lze říci, že se recenze ve vztahu k českým reáliím shodují na tom, že autorův svébytný styl a neotřelé zpracování látky dělají *Husitskou trilogii* sympatickou i pro toho českého čtenáře, jenž je s mnoha reáliemi důkladně obeznámen.

Kladná recepce trilogie z řad českých kritiků i významný překladatelský počin byly podtrženy oceněními Akademie SFFH. První díl obdržel roku 2004 dvě ceny, a to v kategoriích fantasy a neanglo-americký překlad, druhý díl roku 2005 obdobné dvě ceny a třetí díl roku 2008 jednu²⁹ cenu v kategorii fantasy a horor.

²⁸ KRESTA, Roman. Reynevan se vrací. *Ikarie: měsíčník science fiction, fantasy a hororu*. Praha: Mladá fronta, 4/2006, roč. 16, č. 192. ISSN 1210-6795. s. 63.

²⁹ Třetí cenu za neanglo-americký překlad poslední díl dostat ani nemohl, jelikož bylo udělování ceny v této kategorii po roce 2005 zrušeno.

3 Metodologie

Základním cílem této práce, jak už bylo nastíněno v úvodní kapitole, bylo přečíst *Husitskou trilogii* Andrzeje Sapkowského (v českém překladu), excerpovat z ní relevantní české reálie, následně je zanalyzovat a poskládat z nich dohromady celistvý obraz. Ještě před tvorbou excerpt však bylo nutné definovat pojem česká reálie a stanovit si určitá kritéria, podle nichž by byly potenciálně relevantní reálie zaznamenány.

3.1 Otázka vymezení pojmu česká reálie

Při vymezení pojmu reálie jsme vycházeli z definice *Akademického slovníku cizích slov*, tj. že reálie jsou *věcné poznatky, údaje, informace charakteristické pro obraz urč. doby, kulturní n. zeměpisné prostředí, životní styl ap., zvl. poznatky o životě a kultuře urč. národa*.³⁰ Zároveň jsme pro názorné příklady přihlédl i k *Výkladovému slovníku k testovým úlohám z českých reálií*, respektive k jeho tematickým okruhům.

Problém vyvstal při snaze vymezit reálii českou, a to vzhledem k popisovanému území i období. Středověké země Koruny české v 15. století totiž zahrnovaly kromě země české a moravské i Horní a Dolní Slezsko či Horní a Dolní Lužici³¹ a na jejich území žilo poměrně disparátní obyvatelstvo, které mnohdy nelze jednoznačně kategorizovat například na základě národní příslušnosti. Šmahel v této souvislosti hovoří o jazykově etnické dichotomii české společnosti³² nebo uvádí, že byla města, jako například Tachov, Loket, Chomutov či Ústí nad Labem, v „předvečer revoluce“ i po celou dobu válek z většiny německá.³³ Některé reálie by tak bylo zavádějící označit za české, či přesněji za absolutně české.

Z výše uvedených důvodů je tato skutečnost národně obrozeneckého charakteru v této práci upozaděna ve prospěch jednoduššího vymezení geografického a kontextuálního.

Geografické vymezení dle soudobých hranic České republiky dovoluje opustit rámec historických zemí a nahlížet na reálie z aktualizovaného pohledu. Díky tomuto vymezení, zahrnujícímu veškeré věcné poznatky ze současného území České republiky, lze zamezit vzniku určitého vakua v celistvém obrazu českých reálií. To by totiž vzniklo například

³⁰ Internetová jazyková příručka. *Heslo reálie*. Online. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2008–2024. Dostupné z: bit.ly/3VwAtC8. [citováno 2024-01-22].

³¹ ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy: Struktury, procesy, ideje*. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-468-8. s. 15–16.

³² Tamtéž, s. 17.

³³ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 1: Doba vymknutá z kloubů*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-073-4. s. 339.

v severních Čechách v oblasti Frýdlantu, který historicky patřil k Lužici.³⁴ Vzhledem k orientaci práce na pedagogiku se rovněž odkazujeme na fakt, že téhož vymezení se tradičně užívá při výuce starší české literatury.

Vymezení kontextuální pak vychází přímo z obsahu trilogie a spočívá v tom, že posuzovaná realie musí být s českými zeměmi v daném kontextu jednoznačně i dostatečně spjata.³⁵

Relevantní českou realii tedy vymezujeme dle uvedené slovníkové definice, ale s omezením na prostor současných hranic České republiky a/nebo s kontextovou spjatostí s českými zeměmi. Pro ilustraci uveďme příklad, který na základě uplatnění obou elementárních kritérií hodnotíme jako relevantní českou realii: Jindřich z Plavna (Heinrich von Plauen) je v trilogii sice líčen jako saský šlechtic, ale i jako vůdce plzeňského landfrídu.

3.2 Otázka historické relevantnosti reálií

Hned zpočátku bylo zřejmé, že podstatná část reálií bude mít historický charakter, respektive bude úzce spjata s husitským hnutím. Zároveň jsme však mohli předpokládat, že věcné poznatky ve fantasy literárním díle se nebudou zakládat pouze na reálných skutečnostech. Tento předpoklad navíc potvrzují jak čeští recenzenti, tak sám autor: *Poměr reality a fikce je u mne asi půl na půl. Všechna historická jména vycházejí z historických dokumentů, ty ale o lidech nic neříkají. Například o husitských hejtmanech jsou tam často jen zmínky – že existovali. Musel jsem tedy vymyslet zbytek: jak vypadali, jak se chovali, co si mysleli. Samozřejmě jsou tam i postavy zcela fiktivní.*³⁶ Bylo tedy nutné, abychom při tvorbě excerpt pracovali především se sekundární literaturou.

V souvislosti s otázkou historické věrohodnosti reálií však vyvstal další problém, a to problém kompoziční: Soustředit se v této práci na autorův obraz českých reálií, který zahrnuje i fiktivní realie, anebo na obraz historicky věrohodný?

Na jednu stranu je pochopitelné, že jsou pro čtenáře i pedagoga relevantnější ty věcné poznatky, které se zakládají na reálných skutečnostech. Na druhou stranu omezovat se na historický rámec by ve skutečnosti znamenalo provést historickou kritiku *Husitské trilogie* – nejenže bychom v tomto případě upozadili literární aspekt této práce, dokonce

³⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2021. ISBN 978-80-7477-071-5. s. 573.

³⁵ Kontextuální kritérium se výrazně projevuje například v podkapitole Ve vztahu k zahraničí.

³⁶ KOČIKA, Pavel – RUCZAJ, Maciej. *Sapkowski: Může se stát, že nepřiletí múza*. Online. In: iDNES.cz, 30.04.2008. Dostupné z: bit.ly/4aq7NyU. [citováno 2024-01-22].

se domníváme, že bychom svébytné literární dílo i její reálie zredukovali na učebnicový popis husitství. Proto jsme se rozhodli pro jistý kompromis mezi oběma přístupy.

Ve dvou následujících kapitolách³⁷ čtenáři představujeme obraz českých reálií tak, jak jej dle naší interpretační analýzy pojal autor. Snažíme se v nich maximálně zdůrazňovat ozvláštnění a osobité zpracování příslušných reálií a zároveň výběrově upozorňovat čtenáře na historické souvislosti a na věrohodnost či nevěrohodnost některých reálií.

V souvislosti s otázkou historické věrohodnosti můžeme závěrem také zmínit, že *Husitskou trilogii* Andrzeje Sapkowského podrobila historické kritice například polská historická obec v čele s Januszem Tazbirem,³⁸ v českém prostředí však obdobná práce neexistuje. Nejblíže se jí přibližuje jedna kapitola magisterské diplomové práce Tomáše Wojnara z roku 2011, zaměřující se na české motivy u vybraných polských autorů,³⁹ bakalářská práce Šárky Svobodové z roku 2013, v níž autorka porovnává *Husitskou trilogii* a dílo Václava Erbena,⁴⁰ nebo také bakalářská práce Šárky Štěpánkové z roku 2019, která se soustředí na dějiny každodennosti.⁴¹

3.3 Tvorba excerpt a jejich analýza

Pro tvorbu excerpt dle výše stanovených kritérií byl využíván především poznámkový aparát *Husitské trilogie* Andrzeje Sapkowského, *Ottův slovník naučný*, *Místopisný slovník historický Království českého* Augusta Sedláčka, *Historický místopis země Moravskoslezské* Ladislava Hosáka, *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech* Zdeňka Boháče, *Dějepis města Prahy* Václava Vladivoje Tomka a obecně sekundární literatura zabývající se husitskými dějinami. K identifikaci historických postav bylo využíváno také webového portálu *Historické prameny na dosah* a jeho rejstříku.

³⁷ Tj. kapitoly Reálie pojaté celonárodně a Reálie vymezené regionálně.

³⁸ BEREŠ, Stanisław – SAPKOWSKI, Andrzej. *Historia i fantastyka*. odkaz 3.360–3.368.

³⁹ Autor zde pracuje s českými motivy ve vybraných dílech polské literatury. Při práci s polským originálem *Husitské trilogie* pojednává o historických motivech a o českých prvcích, které nachází v polském textu (práce s češtinou v textu a dialogích, místopisné názvy, písně či vulgarismy). Blíže viz WOJNAR, Tomáš. *České motivy v současné polské literatuře (A. Sapkowski, A. Stasiuk, P. Huelle, M. Szczygiel)*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011. Dostupné z: bit.ly/3vnUJLk. [citováno 2024-01-22].

⁴⁰ SVOBODOVÁ, Šárka. *Dvojitá cesta husitstvím: Václav Erben a Andrzej Sapkowski*. Online. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2013. Dostupné z: bit.ly/3TO9DUH. [citováno 2024-01-22].

⁴¹ ŠTĚPÁNKOVÁ, Šárka. *Reprezentace středověké každodennosti v husitské trilogii Andrzeje Sapkowského*. Online. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2019. Dostupné z: bit.ly/3TwocuA. [citováno 2024-01-22].

Jelikož jsme se s odkazem na pedagogickou orientaci této práce rozhodli část reálií vymežit regionálně,⁴² bylo třeba některé reálie nejen identifikovat, ale také lokalizovat. K tomuto účelu bylo kromě výše zmíněných publikací využíváno také pětisvazkového slovníku *Místních jmen v Čechách*, třísvazkového slovníku *Místních jmen na Moravě a ve Slezsku*, historických map, interaktivní mapové aplikace středověké Prahy, vytvořené Historickým ústavem Akademie věd ČR, a rovněž digitálních map společnosti Google.

Jako doplňkový zdroj byly využity také webové stránky *husitstvi.cz* a slovníková část *Internetové jazykové příručky* a *Vokabuláře webového*.

Aniž bychom zkoumali výpovědní hodnotu excerpovaných reálií, jako první jsme se je pokusili rozdělit podle charakteru do následujících kategorií:

- husitské reálie (široká kategorie, s níž úzce souvisí ostatní kategorie),
- osoby (včetně panských rodů a reálií z oblasti heraldiky),
- místopisné reálie (zahrnující lidská sídla i přírodní objekty),
- události (kruciáty, bitvy, pogromy aj.),
- reálie hudební povahy,
- autorské aluze,
- obecné souvislosti (široká kategorie týkající se každodenního života, historie aj.).

Následně jsme na excerpovaném materiálu provedli interpretační analýzu.⁴³ Jako první jsme se pokusili v dílčích reáliích hledat společné motivy. Poté jsme z motivicky spjatých reálií utvořili tematické celky s podobnou výpovědní hodnotou. A v závěru práce jsme se na základě syntézy obsahů jednotlivých celků pokusili zkonstruovat celistvý obraz českých reálií.

Zde je třeba zmínit, že svou interpretaci zakládáme zčásti na citovaných recenzentech a také na mimoliterárních faktorech – konkrétně na koncepci, že jsou autor a jeho názory relevantní pro interpretaci literárního díla. Odkazujeme se na *Slovník literární teorie* Štěpána Vlašína, jenž v tomto ohledu mj. uvádí, že *osobnost autora literárního díla doplňuje umělecký kontext díla a ovlivňuje i jeho vnímání*.⁴⁴ Rovněž zmiňme, že při definování dalších literárněvědných pojmů, jako je motiv, symbol, aluze aj., které v práci užíváme, vycházíme rovněž ze *Slovníku literární teorie*.

⁴² Regionálně vymezené reálie totiž mohou využít především čtenáři z příslušných regionů.

⁴³ Svou interpretaci se snažíme v práci podepírat především přímými i nepřímými citacemi.

⁴⁴ VLAŠÍN, Štěpán – Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-141-84. s. 468.

Během tvorby excerpt i této práce jsme nebrali v potaz problematiku translatologie, ačkoliv šlo při práci s českým překladem trilogie předpokládat, že některé české reálie zaniknou a že některé naopak vzniknou. V prvním případě odkazujeme čtenáře na zmíněnou práci Tomáše Wojnara, která pracuje s polským originálem trilogie. Pokud jde o druhý případ, čtenáře pouze upozorňujeme na skutečnost, že by vzniklé „překladové“ reálie měly především formu užitých jazykových prostředků.⁴⁵ Posouzení reálií z hlediska translatologického by zasloužilo samostatnou práci.

Dále je třeba zdůraznit, že se excerpovaného materiálu nashromáždilo takové množství, že ho v této práci nelze komplexně obsáhnout. Například osob, ať zmíněných pouze jedinkrát v řeči postav nebo vypravěče, ať s plně dokreslenými charaktery, je v trilogii tolik, že by bylo takřka nemožné, abychom je podrobně zpracovali. Z týchž obsahových důvodů pak nepojednáváme samostatně ani o četných reáliích moravských a slezských. Těmto regionům, které se svým vývojem liší od zbytku českých zemí, i postavám a jejich charakteristikám by bylo třeba věnovat samostatnou pozornost.⁴⁶

Tato práce tedy nepředstavuje absolutní výčet českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského, jelikož v ní nepracujeme s veškerým excerpovaným materiálem, ale pouze s reprezentativním výběrem, dostatečným k utvoření obrazu českých reálií v trilogii.

Zmíněné tematické celky čtenáři předkládáme ve dvou kapitolách, jedné celonárodně pojaté a druhé regionálně vymezené. Zatímco v první se soustředíme na ty reálie, které jsou společné českým zemím, v druhé kapitole celonárodní obraz českých reálií rozšiřujeme o regionální specifika.

⁴⁵ Jako příklad „překladové“ reálie můžeme uvést prvky hanácké nářeční skupiny v přímé řeči moravského pasáčka ovcí.

⁴⁶ V případě postav a jejich charakteristik lze částečně odkázat na zmíněnou práci Šárky Svobodové.

4 Reálie pojaté celonárodně

Jak už bylo zmíněno, čtenáři se v této kapitole snažíme podat celonárodní obraz českých reálií s výjimkou moravské země a slezské země, které do obrazu z obsahových důvodů nezahrnujeme. Z výše definovaných kategorií se zaměřujeme především na kategorii husitské reálie, jelikož se domníváme, že právě ony odráží nejvěrohodněji celonárodní charakter českých zemí.

4.1 Stratifikace

Země Koruny české jsou v trilogii rozpolceny mezi katolickou stranu, tj. přívržence papeže a Zikmunda Lucemburského, a husitskou stranu. Druhá jmenovaná strana je přitom prezentována jako vnitřně členitý, nejednotný myšlenkový směr, jehož základní proudy sice mají společné ideologické východisko a společný reformní cíl, ale nejen v prostředcích, jak ho dosáhnout, se od sebe liší, dokonce mezi sebou v době míru soupeří.⁴⁷ Spojit se v integrální hnutí, bránící své myšlenky i vojensky, a překonat vlastní rozpory dokáží (alespoň zpočátku) v případě vnějšího ohrožení a do jisté míry také při podnikání plenivých rejsů do zahraničí.

Heterogenita husitství i napětí mezi jednotlivými husitskými proudy jsou čtenáři představeny již v první knize, a to například ve slovech vratislavského biskupa Konráda Olešnického k ambicióznímu Janu Smiřickému ze Smiřic: *Kdo by měl vědět lépe než ty, že v Čechách se ve všech stranách a frakcích nevyzná ani sám ďábel? Kdo s kým drží a proti komu? Zda je ve čtvrtek na stejné straně, jako byl v pondělí? (...)*⁴⁸ Nebo také při prvním setkání hlavního hrdiny příběhu s husity Ambrože Hradeckého, kdy je problematizováno tradiční označení husitů⁴⁹ i stručně pojednáno o husitských „frakcích“. Dozvídáme se, že pojem „husité“ užívá výhradně nepřátelská strana a že je vhodnější užívat: pravověrní, dobří Čechové nebo Boží bojovníci, nebo že se ideové hnutí vnitřně dělí na východočeské orbity, respektive sirotky, na jihočeské tábory (tábory) a na pražany. Mezi posledně jmenovanými se pak měli objevovat jak „pravověrní“ na Novém Městě pražském, tak staroměstští umírnění ústupkáři, nazýváni též kališníci nebo utrakvisté,⁵⁰ se kterými nechtěli mít „dobří Čechové“ nic společného.⁵¹

⁴⁷ Dobu míru chápeme jako dobu, kdy české země nečelí útoku křížáckých vojsk.

⁴⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2021. ISBN 978-80-7477-067-8. s. 369.

⁴⁹ Pro přehlednost se v této práci držíme tradičního označení „husitství“ a „husité“.

⁵⁰ Knihy tedy označení „kališník“ nebo „utrakvista“ nevnímají synonymicky k pojmu „husita“.

⁵¹ Tamtéž, s. 560–561.

V průběhu druhé a třetí knihy je napětí mezi radikálními, až fanatickými proudy, ochotnými bojovat a prosazovat své myšlenky až do hořkého konce, a umírněnými, hledajícími smírné řešení dohody s papeženskou stranou i za cenu ústupků, zachyceno v řeči a chování leckteré postavy i na pokusu Hynka z Kolštejna o převrat v Praze⁵² a krystalizuje v bratrovražedné bitvě u Lipan.⁵³

Na konci třetí knihy popisuje Šarlej situaci v Čechách před lipanskou bitvou následovně: *Lidé jsou unaveni. Válkou, bídou, hladem, bezvládím, věčnými taženými vojsk, násilím, vražděním, loupením. Pokud tedy někdo začíná hlásat návrat míru, znovunastolení zákona a práva a starých hodnot, pokud slibuje klid, stabilitu a pořádek, získává okamžitě přívržence. Přesně taková jsou hesla umírněných kališníků, tak získávají nové stoupence. Na úkor táborů a sirotků, kteří podporu ztrácejí. Revoluce opilá krví začala požírat vlastní děti. (...) Husitismus s lidskou tváří. Konec války, konec teroru, pryč s radikály, pryč s Prokopem, pryč se sirotky, ať žije jednání, ať žije dohoda...*⁵⁴

Rovněž považujeme za důležité, abychom u této citace upozornili na jazykový instrumentář užívaný autorem, jmenovitě na spojení „revoluce opilá krví začala požírat vlastní děti“ a „husitismus s lidskou tváří“. Jedná se totiž o důležitý prvek autorova stylu (aluzi a glosování historického pomocí moderního), prostřednictvím kterého jsou některé české realie čtenáři předkládány. Konkrétně druhé spojení je autorskou aluzí na socialismus s lidskou tváří, jenž je spjatý s liberalizačním programem Československa v šedesátých letech 20. století.

Další vnitřní rozkolísanost husitství, kterou trilogie tematizuje, nacházíme ve větvi náboženského sektářství, mysticismu a fanaticismu. Fiktivní postava Berengara Taulera se k počátkům husitské revoluce a jejímu fanatickému charakteru vyjadřuje v druhé knize následovně: (...) *Roku 1419 se zemí přehnala vlna náboženského vytržení, poblouznění a mysticismu. Na všech stranách se motali posedlí proroci, strašící koncem světa. (...) Z temných zákoutí se vyrojili různí chiliasté, adventisté, nikolaité, paterniáni, spirituálové, beghardi, valdenští a čert ví, co to všechno bylo zač, ani se to nedalo spočítat...*⁵⁵

Tauler sice připisuje předpověď apokalypsy zpočátku všem těmto sektám, dalšími slovy ji ale podřazuje pojmu chiliasmus: *Jak už víme, konec světa se nekonal. Kristus na*

⁵² Blíže viz podkapitola Praha.

⁵³ Blíže viz podkapitola Centrální oblast.

⁵⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2022. ISBN 978-80-7477-075-3. s. 531–532.

⁵⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 174.

zem nesestoupil, lidé vystřízlivěli, chiliasmus začal ztrácet vyznavače.⁵⁶ Téže generalizace se dopouští i sám vypravěč, a to již v prologu první knihy: *Nevyplnila se temná proroctví chiliastů, předpovídající příchod Konce zcela přesně na rok 1420, měsíc únor, pondělí po svatě Scholastice.*⁵⁷

Další pozornost je věnována obzvláště pikartům,⁵⁸ respektive adomitům, v jejichž čele stanul prve Martin Húska, pro svou výmluvnost zvaný Loquis (Mluvka), a později Petr Kániš společně s Janem Bydlinem, Mikulášem Slepým, Trsáčkem či Burjánem. Autorův svěbytný styl se zde výrazně projevuje u posledně jmenovaného kazatele, jehož reálný předobraz jsme v sekundární literatuře nebyli s to dohledat. Autor totiž nechává Burjána podávat svaté přijímání prostřednictvím felace.

Sekty, generalizované ve svém eschatologickém učení pod pojmem chiliasmus, tedy začaly ztrácet své vyznavače přirozeně, tj. poté, co prorokovaná apokalypsa nepřišla, přestože zfanatizovaní lidé těmto proroctvím uvěřili a očekávali, že budou na horách Tábor⁵⁹, Oreb, Sion⁶⁰, Beránek a Olivetská⁶¹ či v pěti vyvolených městech – Plzni, Klatovech, Lounech, Slaném či Žatci – doopravdy spaseni. Naopak pikarti přívržence neztráceli, a proto byli z husitského Tábora v únoru 1421 vyhnáni a nedlouho poté stíháni v čele s Janem Žižkou až do doby, než jím byli vesměs zlikvidováni.⁶²

4.2 Myšlenky a cíle

Základním ideovým dokumentem Sapkowského husitství byly tzv. čtyři artikuly pražské *svobodnými lidmi Českého království vyhlášené a jimi přijaté.*⁶³ Navzdory vnitřním rozporům mezi husitskými proudy se jednalo o jednotný program, o jehož důležitosti svědčí i vypravěčova slova: *A jakmile šlo o pražské artikule, husité neznali žertů.*⁶⁴ Obsah

⁵⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 175.

⁵⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 5.

⁵⁸ V druhé knize jsou prezentovány dva možné původy pikartů: překroucené označení buď beghardů, anebo valdenských, kteří měli do Čech přijít ze severofrancouzské Pikardie roku 1418. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 175.

⁵⁹ Jedná se o jihočeský vrch Burkovák u Nemějic, který husité překřtili dle biblické hory Tábor. Sapkowski v trilogii nikterak neupozorňuje na fakt, že poutní hora Tábor není totožná se stejnojmennou horou, na níž bylo postaveno husitské město Tábor. Blíže viz ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2: Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-074-2. s. 120.

⁶⁰ V sekundární literatuře jsme nebyli s to dohledat, jakou poutní horu s názvem Sion měl autor na mysli. Ani v souvislosti se středočeským hradem Sion Jana Roháče z Dubé jsme zmínky o poutním místě neobjevili.

⁶¹ Šmahel ztotožňuje Olivetskou horu se Zelenou horou u Nepomuku. Blíže viz ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-075-0. s. 20.

⁶² Blíže viz podkapitola Jižní oblast.

⁶³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 241.

⁶⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 16.

artikulů je explicitně zmíněn například při husitské přísaze Bolka Valáška,⁶⁵ opolského knížete: *Prísahám, že v knížectví Bohem mi svěřeném bezpečně a bez překážek má býti hlásáno slovo Boží. Že Kristovo tělo a krev budou moci věřící přijímat v podobě chleba a vína dle slova Písma svatého a učení Spasitelova. Že papežským kněžím bude odebrána světská moc a pomíjivé bohatství, neb světská moc a pomíjivé bohatství jim zabraňuje žít, věřit a učit tak, jako to činil Kristus se svými apoštoly. Že všechny smrtelné hříchy a zjevné přestupky proti zákonu Páně budou trestány. (...)*⁶⁶

Husitská trilogie Andrzeje Sapkowského je specifická v pojetí čtvrtého artikulu. Na jeho základě měly být osoby praktikující čarodějnictví odsouzeny k trestu smrti, čtenář je však opakovaně svědkem jistého pokrytectví ze strany předních husitských osobností, které bez rozpaků využívají léčitelských schopností Reynevana.⁶⁷

Rozvinutější myšlenky, doplněné o komunistické přesvědčení, lze dále ukázat na promluvě Reynevana z počátku druhé knihy, kde je stále relativně novým, a tedy i naivním přívržencem husitství. Vyjadřuje se následovně: (...) *Všechno je společné, těmito slovy lze vyjádřit vyšší spravedlnost. Nebude velkých, nebude malých, nebude bohatých a nebude chudých. Všechno bude patřit všem. Komunismus. Nezní to krásně? (...) Písmo je dostatečně srozumitelné, aby je každý věřící mohl pochopit bez vysvětlení z kazatelny. Mezi věřícími a Bohem není zapotřebí prostředníků. Před stvořitelem jsme si všichni rovni. (...)*⁶⁸ Na promluvě⁶⁹ je opět patrné autorovo svébytné glosování minulosti pomocí relativní současnosti.

Důležitou myšlenkou husitství byl také odmítavý přístup k uctívání katolických model. Destruktivní praktiky husitů se v trilogii neomezují toliko na obrazy světců, které měli husité poškozovat zbraněmi nebo alespoň zamazávat sazemi či exkrementy.⁷⁰ Dále představují také to, že se husité při plenění „nepřátelských“ klášterů a kostelů nezdráhali ani pálit knihy, rozbít zvonky a varhany, rozštípávat oltáře nebo urážet sochám hlavy. Svůj negativní, ne-li ironizující postoj k těmto poněkud barbarským praktikám vyjadřuje autor například ve vyfabulované příhodě, v níž kvůli fiktivnímu husitskému kazateli Pešku Krejčířovi skončí v ohni latinská kniha z roku 1231 obsahující připsanou polskou

⁶⁵ Co věta, to jeden artikul.

⁶⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 241–242.

⁶⁷ Například Prokop Holý si v trilogii nechává léčit lumbago. Nebo fiktivního Bohuchvala Neplacha trápí záchvaty ledvinové koliky tak silně, že se nediví, že *Hus tenkrát neodvolal, dal přednost hranici před tou strašnou bolestí a že upálení pro něho bylo vysvobozením*. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 192.

⁶⁸ Tamtéž, s. 66–67.

⁶⁹ Taktéž je glosování patrné na necitovaných odpovědích Šarleje.

⁷⁰ Tj. na ikonoklasmu neboli obrazoborectví.

větu.⁷¹ Jeho vinou tak byla zničena cenná historická památka a nebýt jej, hypoteticky by tato věta představovala nejstarší dochovanou polskou větu.⁷²

Sám Prokop Holý připouští jednání o míru s papeženskou stranou, ale jen za předpokladu, že bude mravně pokleslá církev v čele s papežem svolná ke své reformaci: (...) *Mistr Jan Hus učil, že nemůže být pravým nástupcem apoštola Petra takový papež, který nežije dle Petrových zásad. (...) Že by nás, Čechy, curia Romana jako marnotratné syny opět ráda uvítala a do lůna evropského křesťanského společenství přijala? Souhlasíme. Ale prvně ať změní své mravy a víru. Na pravou. Takovou, jakou učil Kristus, jakou vyznával Petr, jakou hlásali mistr Viklef a mistr Hus. (...)*⁷³

Prokop Malý, duchovní vůdce sirotků po Ambrožovi Hradeckém, pak vyslovuje poněkud idealistické představy a jisté územní požadavky. Nacházíme v nich určitý český komplex stran toho, že Češi nemají přístup k moři. Jednak nárokuje Koruně české Braniborské markrabství, které mělo být Hohenzollernům „vyhandlováno“ Zikmundem Lucemburským, a jednak hovoří o tom, že poté, co porazí husité řád německých rytířů při Baltském moři a Turky při Černém moři, se z Čech stane námořní velmoc.⁷⁴ Zároveň ani nevyklučuje myšlenku pochodovat na papežský Řím: (...) *Uvidí-li římský antikrist naše vozy nad Tiberou, v tu ránu změkne!*⁷⁵

Zvláštní pozornost si zasluhují také myšlenky *hloubavého bratra Petra Chelčického*,⁷⁶ protože pomocí nich autor problematizuje některé husitské praktiky a prostředky dosažení reformního cíle.⁷⁷ Z nauky Chelčického je v trilogii kladen důraz na myšlenky pacifistické, jež vycházejí z přesvědčení, že nic nemůže ospravedlnit porušování pátého přikázání, tj. nezabiješ, že násilí nelze oplácet násilím a že válka plodí jen další válku.

Pokud jde o sektáře a jejich eschatologické učení, chiliasté⁷⁸ věstili jednak příchod obrodné apokalypsy, při níž by zhynuli a propadli věčnému zatracení všichni hříšníci, a jednak následné nastolení Božího království na zemi, trvajících tisíc let, v němž by si všichni byli rovni, zmizela by bída a útlak, skončily války a byl by nastolen trvalý stav

⁷¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 462–464.

⁷² V současnosti totiž nejstarší dochovaná polská věta pochází z roku 1270. Blíže viz Instytut Polski w Pradze. *Polština*. Online. Dostupné z: bit.ly/3PyUofX. [citováno 2024-02-12].

⁷³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 110.

⁷⁴ Tamtéž, s. 107–108.

⁷⁵ Tamtéž, s. 109.

⁷⁶ Tamtéž, s. 110.

⁷⁷ Blíže viz podkapitola *Náhled na husitské reálie*.

⁷⁸ Jak už jsme zmínili výše, Berengar Tauler i sám vypravěč zobecňují toto učení pod pojem chiliasmus, proto v této práci hovoříme pouze o myšlenkách „chiliasmu“.

rajské blaženosti. Výše citované komunistické přesvědčení o rovnostářské společnosti tedy vycházelo právě ze sektářského prostředí.

Pikarti dále hlásali, že je bůh ve všem (včetně člověka), a proto může svaté přijímání udělovat kdokoli a jakýmkoli způsobem. Zavrhli svátost oltářní, vyzývali k boření chrámů, odmítali kultovní předměty a ve svých myšlenkách došli tak daleko, že s odkazem na Adama a Evu, kteří žili v nevinnosti, začali chodit zcela nazí,⁷⁹ zrušili manželské svazky a nastolili absolutní sexuální volnost, která byla mnohdy rovna sexuálním orgiím.

Navzdory mírným odchylkám v podobě pacifismu a sektářství lze říci, že Sapkowského husitství vychází z jednotného programu a že jeho základní proud ve svých myšlenkách, projevujících se v otázkách nadřazenosti a neomylnosti papeže, sekularizace, svatokupectví, nemravnosti a hamižnosti kléru, odmítání kultu světců a jejich obrazů, neexistence očiště, přijímání podobojí, popírání přeměny svátostí, zavedení veřejné zpovědi nebo zpřístupnění bible pro obecný lid, cílí k reformě církve na základě učení Jana Husa (jmenovitě je zmíněn toliko spis *De ecclesia*).

Trilogie ale neopomíjí skutečnost, že se reformní snahy husitství ve větší či menší míře zakládaly nejen na myšlenkách Jana Husa, případně Jana Viklefa, Jeronýma Pražského či Konráda Waldhausera, ale i Williama Ockhama, Jáchyma z Flory, Arnolda z Brescie, Františka z Assisi aj. Stejně tak nachází trilogie paralely mezi husitstvím a jinými historickými „kacíři“, a sice valdenskými, beghardy, katary aj.

Za tím, že reformní hnutí s takto bohatou historií vzniklo právě v českých zemích, pak s odkazem na Reynevanova slova měl stát tamější předrevoluční stav kléru: *Viš, kolik bylo duchovních v pražské diecézi? Šest tisíc. Kolik bylo klášterů? Sto šedesát. Viš, že každý dvacátý člověk v Praze nosil sutanu nebo kutnu? Že zde bylo čtyřiačtyřicet far? (...) Jen v katedrále svatého Víta bylo tři sta různých církevních postů. Dovedeš si představit, jaký zisk vynášely všechny prebendy a annáty?* (...) ⁸⁰

Závěrem této podkapitoly je třeba upozornit na kritickou studii Radosława Łazarze, v níž je Sapkowského přístup k těmto reáliím zpochybněn. Łazarz totiž hovoří o tom, že Sapkowského husitství je do jisté míry založeno na ahistorickém přístupu, užívajícím například nepatřičný „jazyk luterské reformace“, a že autor patrně plně neporozuměl

⁷⁹ Protože chodili v „rouše Adamově“, tj nazí, získali pikarti svůj nový název – adamité.

⁸⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 67.

husitství, jelikož husitské myšlenky generalizuje: nerozlišuje různé teologické nuance a obecně upozadňuje teologii a konfesijní otázky ve prospěch vojenských událostí.⁸¹

4.3 Charakter vojska a související okolnosti

Akcně pojatá složka husitských reálií v podobě nejrůznějších bitev, střetů a jiných událostí je v knihách konstantou, připomeňme však, že o nejrůznějších událostech, spjatých s husitstvím i českými zeměmi, se čtenář dozvídá zprostředkovaně či retrospektivně, jako tomu je například v případě mučednické smrti Jana Husa a Jeronýma Pražského nebo bitev u Německého Brodu a Tachova, anebo je jejich přímou součástí, jako tomu je především u zahraničních rejs. Větší pozornost je věnována vykreslení husitského vojska a života v něm, jeho výzbroje a výbavy, praktik, způsobu boje a dobývání nepřátelských měst či obecně taktiky a propagandy. Je však třeba podotknout, že i v případě vojenských reálií autor volně generalizuje.

Husitská vojska, v nichž se hlavní hrdina příběhu opakovaně ocitá, jsou tvořena zpravidla tábority, sirotky a sporadicky též pražany, ale současně v nich bojují i Moravané, Poláci, Uhři, Slováci a je zmiňován i ruský kníže Fedor Ostrožský z Ostrogu. Husitští bojovníci, kteří byli mnohdy z prostého venkovského prostředí, se v trilogii vzájemně oslovují „bratře“, třímají řemdihy, sudlice, cepy, bijáky, gizarmy, šídla a píky, kopí a oštěpy, kúsy (glévy), vidle a halberdy (halapartny), pavézy nebo kyje, „krandle“, sekery a širočiny. Střílejí z kuší (samostřílů) a praků, z píšťal a hákovnic, rychlic a „kulverin“, dále z tarasnic, houfnic, bombard a „bombardel“, praků (ve smyslu obléhacího stroje), „moždířů“ či trebuchetů (blidů).⁸² A zcela ahistoricky mají k dispozici také „varhany smrti“, připomínající svým popisem novodobý Gatlingův kulomet,⁸³ nebo pražskou ručnici, lidově zvanou „zrádná“.⁸⁴ Dále mají své bojové vozy ze silných fošen a s obvyklou osádkou, tj. vozovým hejtmanem, dvěma vozky, čtyřmi kušovníky, čtyřmi střelci z píšťal a pěti muži ozbrojenými cepy, kopími a sudlicemi,⁸⁵ a tvoří z nich

⁸¹ ŁAZARZ, Radosław. Husitská trilogie z polské perspektivy. In: SOUKUP, Daniel – JALUŠKA, Matouš (eds.). *Jan Hus, husitství a husitské války a jejich dopad na českou kulturu*. Praha: Akropolis, 2016. ISBN 978-80-7470-119-1. s. 164–166.

⁸² Český překlad některých slov (v textu dána do uvozovek) poměrně ztěžoval identifikaci reálií, přesahující mnohdy rámec českých zemí (gizarmy, kulveriny z fr. couleuvrine, bombardela z fr. bombardelle apod.), a ověřování jejich historické věrohodnosti. Například „čepele krandle“, kde předpokládáme nominativní formu „krandle“ (případně „krandl“), jsme dokonce identifikovat nedokázali. Pro přehledné zpracování této tematiky viz BIEDERMAN, Jan. *Organizace a vybavení vojska v 15. století: paralelní vývoj ve Francii, Burgundsku a střední Evropě*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2015. Dostupné z: bit.ly/49V7WKJ. [citováno 2024-01-22].

⁸³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 135.

⁸⁴ Ta se měla výrazněji užívat v Praze až po roce 1500. Blíže viz Tamtéž, s. 567.

⁸⁵ Durdík nicméně udává, že se osádka vozu proměňovala v závislosti na zkušenosti i na konkrétní potřebě. Blíže viz DURDÍK, Jan. *Husitské vojenství*. Praha: Naše vojsko, 1953. s. 117–118.

pověstnou vozovou hradbu (wagenburg).⁸⁶ Bojují v ukázněných řadách, semknutých rameno na rameno, a nad jejich hlavami vlaje korouhev sirotků, která zobrazuje pelikána, rozdírajícího si zobanem vlastní hrud', ronícího kapky krve do zlatého kalicha, bílá standarta Táboru, obsahující ve svém poli zlatý kalich a heslo „VERITAS VINCIT“, nebo bílá korouhev polní obce, která na sobě měla červený kalich a zlatou hostii uvnitř trnové koruny.

Současně je třeba zmínit, že je v trilogii samostatně pojednáno i o táborských a sirotčích ženách a osiřelých výrostcích, zvaných též práčata,⁸⁷ kteří husitské vojsko doprovázeli. V přístupu vypravěče k husitským ženám, jež se ve vojsku měly starat o polní kuchyni a zásobování a do jisté míry i o raněné a nemocné, je patrný posun. V první knize jsou označovány adjektivy posupné, málomluvné, nepřístupné a bezpohlavní, kdežto ve třetí soucitně nazývané ženami tažení, ústupů a nepřetržité dřiny. Když vypravěč hovoří o rozmazlování a protežování práchat v husitské armádě, ačkoliv se bojů příliš neúčastnila, i o jejich fanatismu a agresivitě, projevující se mj. bitím a mrzačením raněných, volí jasně negativní přístup.

Bojům v rámci pěti křížových výprav vedených proti Čechám není věnována taková pozornost, jakou by si v díle tematizujícím husitské války jistě zasloužily.⁸⁸ Poněvadž se první dvě kruciáty odehrávají před počátkem první knihy, dozvídáme se o nich pouze z vyprávění postav nebo z vypravěčské roviny. V rámci třetí kruciáty se alespoň retrospektivně dostáváme do dění bitvy u Ústí, ale o čtvrté a páté kruciátě se dozvídáme opět zprostředkovaně. Namísto detailního popisu daných bitev se trilogie soustředí spíše na vyličení toho, jaký psychologický dopad měly bitvy na husity i na papeženskou stranu.

Zahraniční doklad demoralizujícího účinku prohraných bitev můžeme spatřovat například ve scéně ze třetí knihy, v níž Zbyhněv Olešnický, krakovský biskup, reaguje na plánování páté křížové výpravy vůči Čechám takto: (...) *Vždyť Češi s vámi znovu zatočí. Znovu před nimi budete utíkat ve zmatku, s hanbou a ostudou, zkompromitováni před celým křesťanským světem.* (...) ⁸⁹

Stejně tak je v kontextu křížových výprav vyzdvižen pokrokový způsob válčení, pomocí něhož dokázali husité opakovaně zvítězit, ačkoliv čelili přesile křížáckých rytířů. V knihách má tento způsob zrcadlit celoevropskou tendenci středověku, která směřovala

⁸⁶ O důmyslnosti vozové hradby se čtenář může v průběhu děje opakovaně přesvědčit.

⁸⁷ Název práčata pochází od ručního praku, kterým byli výrostci vyzbrojeni.

⁸⁸ S odkazem na trilogii zde pracujeme přesně s pěti křížovými výpravami proti Čechám.

⁸⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 502.

ke konci rytířského věku válčení. V této souvislosti jsou husitské výhry například od Vítkova a Vyšehradu řazeny po bok vítězných Skotů u Bannockburnu, Vlámů u Courtrai nebo Angličanů u Azincourtu.⁹⁰

Vzhledem k zasazení děje se podrobnější vykreslení nejen husitských praktik v boji, ale i v rozšiřování sféry vlivu a obecně taktiky odehrává především na pozadí zahraničních rejs, a sice na pozadí rejsy do Slezska v roce 1428 a rejsy počínající roku 1429, která mířila přes Lužici dále do Saska, Míšeňska, Durynska a Horních Frank.⁹¹

Husitská vojska si na nepřátelském území počínají krutě a důsledně, po bitvě dobíjí raněné a olupují mrtvé, vypalují oblasti do posledního stavení, bez soucitu odsuzují k trestům smrti papeženské kazatele a katolické zběhy z Čech, ale zároveň si počínají také s jistými zásadami a příležitostným milosrdenstvím například pro ženy a děti nepřátel.

Samy rejsy měly povahu náboženskou, tj. kvůli šíření husitské víry, hospodářskou, tj. kvůli kořisti a omezení dopadu obchodní blokády, kterou na Čechy uvalila katolická Evropa, nebo odvetnou. Jejich cílem sice bylo dobývat zahraniční města, ale v zásadě husité preferovali cestu vyjednávání, při němž by bez boje a ztrát na životech získali cenné spojence nebo alespoň materiální kořist v podobě výkupného.⁹² Pokud se dané město postavilo na odpor a odmítalo jednat, začali se husité prve uchýlovat k zastrávacím prostředkům, jako bylo pálení předměstí, odstřelování města, defilování armády před městskými hradbami apod., a pakliže ani ony nepomohly, byla města po dobytí nemilosrdně vydrancována a vypálena, čímž svým způsobem ponoukala ostatní města k diplomacii. Výhoda nabízeného jednání ale zpravidla neplatila v případě, že daná města či jejich představitelé otevřeně a zatvrzele vystupovali proti husitům nebo se podíleli na loupeživých vpádech do Čech.

Předpokladem pro efektivitu, s jakou si dokázalo počínat na nepřátelském území táhnoucí husitské vojsko, schopné ujít šest až osm mil⁹³ za den, byla vysoká disciplína a pevná morálka. Žižkův *nechutně demokratický* vojenský řád zakazoval pijanství, hazard a nemravnost (včetně znásilnění) pod podmínkou přísných, dokonce hrdleních trestů,

⁹⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 73.

⁹¹ V rámci rejsy z roku 1428 jsou zmiňovány spanilé jízdy mířící do Uher, Horního Falce, respektive Bavorska a Rakous. Třetí kniha zmiňuje spanilé jízdy, které se dostaly až do Braniborska a k Baltskému moři. A v neposlední řadě v knihách nalézáme také méně koordinované vpády do zahraničí, podnikané svévolně jednotlivými husitskými hejtmany.

⁹² Doklad můžeme nalézt například v řeči Prokopa Holého z druhé knihy. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 409.

⁹³ Tj. zhruba čtyřicet pět až šedesát kilometrů, jelikož jsou vzdálenosti trilogie dle poznámkového aparátu první knihy udávány ve staropolských mílích, kdy jedna staropolská míle je s *přímhouřením oka* rovna staré míli české i německé, tj. přibližně sedm a půl kilometru. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 572.

kteře měly platit pro všechny, tj. bez ohledu na hodnost a postavení.⁹⁴ Prostřednictvím jeho důsledného dodržování byla udržována disciplína – tedy alespoň zpočátku, jelikož po smrti Žižky jeho řád v očích vojáků zastaral a začal jimi být soustavně porušován.⁹⁵

Morálku pak pomáhalo upevňovat kazatelství. Husitská liturgie je v trilogii zredukována na společnou mši pod širým nebem a s kalichem na stole, jenž byl pokryt prostým bílým ubrusem, dále na apoštolský plnovous kazatelů, přijímání podobojí nebo na duchovní písň. Daleko podrobněji se trilogie zabývá právě husitskými kazateli a jejich autoritou, dosahující například u těch sirotčích kazatelů, kteří byli přítomni posledních okamžiků uctívaného Jana Žižky,⁹⁶ až jakési svatosti, a jejich významem pro budování všeobecné představy bohem vyvolených bojovníků, nelítostně trestajících hříšné.

V první knize je například zmíněna situace, kdy čeští venkované při pohledu na spálenou mrtvolu svého kazatele reagovali následovně: *...muži se třásli, ženy si zakrývali oči a bědovaly, děti usedavě plakaly.*⁹⁷ Autor se ale nebrání ani výraznější kritice kazatelů. Tábořské kazatele popisuje tak, že pozbývají rozvahu, chladnou hlavu a tolerantnost, fiktivního kazatele Buzka nechává moralizovat opilého, dokud sám sebe nepozvrací,⁹⁸ nebo na již zmíněném fiktivním kazateli sirotků Pešku Krejčířovi ukazuje jednak až pomatenou vášeň při obrazoboreckém ničení a jednak to, že postavit se sirotčímu kazateli by se v určitém případě mohlo rovnat sebevraždě.⁹⁹ Kazatele fanatických pikartů a adamitů pak netřeba znovu připomínat.

Při dobovačném tažení i v bitvách s křižáky pomáhala husitům také jejich pověst a zmíněný zpěv. Kromě účelu liturgického měl zpěv totiž i účel taktický – zvyšoval morálku a zstrašoval nepřítele. V knihách je opakovaně pojednáno o tom, že husité naháněli svým nepřítelům takovou hrůzu, že dokázali vyhrát „bitvu“, aniž se s protivníkem střetli. Nepřítel se totiž dal na útěk, když uslyšel husitský zpěv, případně uviděl husitské vojsko. Takto popisuje polský rytíř Závěš Černý z Garbova, bojující na papeženské straně, svou zkušenost od Kutné Hory a Německého Brodu: *(...) Chlapče, něco takového jsem neslyšel a neviděl nikdy dříve – a to jsem slyšel a viděl leccos. Šli na nás ti táborité a pražané, šli a nesli korouhve a monstrance, šli ve vyrovnaných šicích a jejich zpěv burácel jako*

⁹⁴ Postavy příběhu nicméně vyslovují přesvědčení, že Žižkův řád platil pro všechny stejně jen naoko. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 168.

⁹⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 368.

⁹⁶ Explicitně jsou zmiňováni Ambrož Hradecký a Prokop Malý, též zvaný Prokúpek.

⁹⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 486.

⁹⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 212–215.

⁹⁹ Tamtéž, s. 464–466.

*hromobití. S nimi jely ty jejich proslavené vozy a ježily se namířenými pišťalami a hákovnicemi. A na vlastní oči jsem spatřil domýšlivé německé heldy, pyšné rakouské těžkooděnce, divoké uherské jezdce, moravské a lužické šlechtice, Spanovy žoldněře, jak všichni se jako jeden muž vrhli na útěk. (...)*¹⁰⁰

K dokreslení reálií hudební povahy pak autor užívá autentických textů: z duchovních jmenujme skladby *Buoh všemohúci* a *Jesu Kriste, štědrý kněže*,¹⁰¹ z válečnických *Ktož jsou Boží bojovníci*, *Slyšte, rytieři boží* nebo *Dietky bohu zpievajme*.¹⁰²

Důležitou částí husitské taktiky byla také propaganda, v níž sehráli zásadní roli husitští emisaři a agitátoři. V zahraničí šířili „pravou víru“, rozšiřovali husitské manifesty, bořili představy o husitech zahraniční propagandy a budovali představy sice vlastní, ale mnohdy stejně tak neobjektivní, sháněli spojence a obecně vykonávali činnost prospěšnou pro husitskou věc. Při tvorbě agitátorských promluv se autor inspiroval rovněž autentickými texty – například „Listem celé české země“.¹⁰³

Pozornost si zaslouží rovněž fiktivní táborská rozvědka a kontrarozvědka, která v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského zaujímá důležité místo. Do čela rozvědky autor vyfabuloval postavu Bohuchvala Neplacha, pro svou hamižnost zvaného též Flútek, a její hlavní stan a školicí středisko umístil na Bílou horu. I zde nacházíme reálii z kategorie autorských aluzí: *Díky tomu, že on, Bohuchval Neplach, sem umístil svůj štáb, vstoupí název „Bílá hora“ do dějin České země. Touto představou se rád těšil a představoval si, jak se ten název budou jednou učit žáci ve školách*.¹⁰⁴ Sám hlavní hrdina Reynevan se v průběhu druhé knihy dostává do služeb této rozvědky a posléze se v jejím rámci stává součástí fiktivní tajné skupiny ve Slezsku, nesoucí kryptonym Vogelsang, která byla založena na přímý rozkaz Jana Žižky roku 1423 a jejímž cílem bylo vytvářet v zahraniční zemi podmínky pro vpád husitů. Obdobné diverzantské skupiny pak měly vzniknout také v Bavořech, Uhrách, Sasku a Lužici.

4.4 Ve vztahu k zahraničí

Přestože jsme se snažili reálie zasadit především do prostor současných hranic České republiky, nemohou existovat zcela izolovaně, a proto je s odkazem na kontextuální

¹⁰⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 69–70.

¹⁰¹ Blíže viz NEJEDLÝ, Zdeněk. *Dějiny husitského zpěvu, Kn. 1: Zpěv předhusitský*. Praha: ČSAV, 1954. Dostupné také z: bit.ly/4cG1J9Z. [citováno 2024-01-22].

¹⁰² Blíže viz NEJEDLÝ, Zdeněk. *Dějiny husitského zpěvu, Kn. 4: Táboři*. Praha: ČSAV, 1955. Dostupné také z: bit.ly/3TwFfgg. [citováno 2024-01-22].

¹⁰³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 570.

¹⁰⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 189.

kritérium vhodné věnovat samostatnou podkapitolu i tomu, jak jsou pojaté v relaci k mimočeskému prostředí. Navazujeme tím do jisté míry na prvky předchozích podkapitol, jmenovitě na zahraniční rejsy a na motivy historického kacířství a snahy o církevní reformu, pomocí nichž autor zasazuje husitské hnutí a jeho myšlenky do celoevropského kontextu, a zároveň pokládáme fundament pro následující kapitolu, pojednávající o celkovém náhledu na husitské reálie.

Základním vztahem, který v trilogii nacházíme, je vztah reálií k německému, přesněji germánskému živlu, jehož pevnou základnu tvořila papežská a římskoněmecká hegemonie ve střední Evropě. Pomineme-li jednotlivé křížové výpravy vůči husitům, je tento vztah zobrazen především na pozadí Slezska a ve vztahu k jeho obyvatelům, stejně jako tomu bylo u vykreslení husitského vojska a jeho praktik.

Třebaže je Slezsko multinárodním regionem, kde se střetávají vlivy české, polské a německé,¹⁰⁵ a třebaže tamější obyvatelé o sobě hovoří jako o svébytné národnosti (jako o Slezanech), povětšinou sympatizují s německým živlem, nebo se s ním dokonce identifikují. Proto na ně postavy příběhu nahlíží často jako na Němce. Slezskou národnostní problematiku, personifikovanou v hlavní postavě, dokládá například autorsky zabarvený rozhovor Reynevana, Fedora z Ostrogu a jeho družiny námezdných Poláků ze třetí knihy:

„Heled'te, comitiva,“ obrátil se v sedle Jakub Nadobný. „Vždyť my jedeme jako v té pověsti. Bratři Slované: Lech, Rus a Čech!“

„Lech, Rus a Němčík,“ ušklíbl se Fedor Ostrožský. „Kde tady vidíš nějakého Čecha?“

„Reynevan,“ odpověděl Tlučimost, „drží s Čechy a mluví česky.“

„Fed'ka,“ ozval se zezadu Skirmunt, „zase kleje uhersky a není Maďar. A Reynevan není Němec, ale Slezák.“

„Slezák,“ odplivl si Fed'ka. „To značí ani ryba, ani rak. Ale spíše Němec.“

„A ty sám,“ zeptal se Reynevana Kuropatva, „za koho se považuješ?“

„Jaký,“ pokrčil rameny Reynevan, „je v tom pro vás rozdíl?“

„Žádný,“ připustil Kuropatva.

„Ha,“ zaradoval se Nadobný. „Vždyť jsem říkal, že jako z pověsti: Lech, Rus a žádný rozdíl.“¹⁰⁶

¹⁰⁵ Rozpolcenost Slezska můžeme spatřovat především v postoji Slezanů k husitství: většina slezských knížat sice zaujímal propapežský postoj, ale objevovaly se i výjimky. Na husitskou stranu se například přidal zmíněný Bolek Valášek, opolský kníže.

¹⁰⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 498.

V téže citaci nacházíme doklad jakési slovanské reciprocity, která je podložena společným bájným východiskem. V souvislosti s ní pak vztah reálií ke germánskému živlu nabývá specifického tvaru – živel germánský je stavěn do opozice vůči živlu slovanskému,¹⁰⁷ zejména pak vůči Čechům a Polákům.

Tato opozice je charakteristická především vzájemným opovržením. Germánský živel v knihách zastává názory, že dobrý Čech je mrtvý Čech,¹⁰⁸ že jsou Češi podlý a bezectný slovanský národ¹⁰⁹ nebo že jsou Slované nebezpeční a nepřátelsky nastavení vůči Němcům.¹¹⁰ A proti tomu vyjadřuje slovanský živel přesvědčení, že německé panstvo ve Slezsku upaluje slovanské bratry¹¹¹ nebo že jedním z cílů zahraniční rejsy je trestat Němce, lačníci slovanské krve.¹¹² Konrád Olešnický hovoří o slovanské chátře, která nerozumí německy,¹¹³ zatímco Ambrož Hradecký kontrastně reaguje na otázku, zda chce promluvit k danému německému zástupu, následovně: *K té německé bandě? Oni po našem nerozumějí a mně se po jejich nechce...*¹¹⁴

V tento moment je však potřeba načas opustit antagonismus germánského a slovanského živlu na pozadí Slezska a pojednat důkladněji o druhém základním, ne-li nejdůležitějším vztahu v trilogii, a sice vztahu českých reálií k Polsku.

Ve scéně, v níž se poprvé setkáváme s hlavním hrdinou, si Reynevan pro sebe rozděluje typ žen na základě toho, jak přistupují k svlékání při pohlavním styku: Slezanky a Němky si nenechají vyhrnout košili výše než k pupku, Polky a Češky si ji ochotně vyhrnou až nad prsa, ale nikdy ji nesvléknou úplně a (pro úplnost citace) Burgund'anky ze sebe svléknou v mžiku všechno.¹¹⁵ A přesto, že vypravěč připouští malou zkušenost Reynevana v dané věci a že se tato scéna ze širšího pohledu jeví jako drobná a zanedbatelná reálie, dokládá jakousi sounáležitost slezsko-německou a především pak česko-polskou a svou přítomností na prvních stranách předjímá charakter vzájemných vztahů ve zbytku trilogie.

Na počátku revoluce odmítli husité uznat Zikmunda Lucemburského za krále a nabídli českou korunu nejprve polskému králi (Vladislavu II.) Jagellovi a poté i jeho bratranci,

¹⁰⁷ „Termíny“ germánský a slovanský živel přebíráme z recenze Borise Hokra. Blíže viz HOKR, Boris. *Andrzej Sapkowski: Husitská trilogie*.

¹⁰⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 450.

¹⁰⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 164.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 72.

¹¹¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 112.

¹¹² Tamtéž, s. 409.

¹¹³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 486.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 544.

¹¹⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 13.

litevskému velkoknížeti Vitoldovi (Vytautovi). Oba nabídku odmítli, ale vyslali do Čech polské rytíře a Vitoldova mladého synovce Zikmunda Korybutoviče (Korybuta), který se měl potenciálně stát českým králem.

V trilogii je naznačeno, že se v průběhu husitských válek postoj polského krále Jagella proměňoval, či spíše osciloval mezi podporou polské prohusitské strany, jejímž představitelem byl například Spytek z Melštýna nebo Petr Šafránek, a mezi propapežskou politikou krakovského biskupa Zbyhněva Olešnického. Výslednicí této politiky pak bylo například to, že formálně protihusitské edikty, které Jagello vydával, v praxi dodržovány nebyly. Druhá kniha jmenovitě uvádí tzv. věluňský edikt z dubna 1424, který sice zaváděl Čechy jako oblast nakaženou herezí, zapovídal Polákům obchodovat s Čechy a nařizoval jim, aby se z Čech neprodleně navrátili, ale pro jeho porušování se stal spíše předmětem „spikleneckého pomrkávání“ mezi Čechy a Poláky.¹¹⁶ Polsko se tak aktivně nezúčastní žádné křížové výpravy proti Čechům a do větší či menší míry podporuje husitské hnutí vojensky i materiálně, papeži i Zikmundovi Lucemburskému navzdory.

Na husitské straně bojuje zmíněný Zikmund Korybutovič a s ním i další Poláci, jako byl Vyšek Račinský, Dobeš Puchala nebo Petr Polák, a pakliže obrátíme role, roku 1433 bojují na straně Poláků sirotci Jana Čapka ze Sán proti řádu německých rytířů u Baltského moře, a to na základě smlouvy v Pabianicích z roku 1432 o česko-polské spolupráci. Výstižně lze vzájemnost obou národů také představit na situaci ze třetí knihy, v níž Zbyhněv Olešnické reaguje na osočení, že Polsko posiluje husitské Čechy svou podporou, a nadto se soustavně odmítá účastnit kruciát, následovně: (...) *Nenávidím herezi a chci ji vidět poraženou. Jenže musím počítat s veřejným míněním ve své zemi. Podle veřejného mínění jsou Češi Slované, bratři – a do bratrské země se netáhne s vojskem. (...)*¹¹⁷

Navrátíme-li se zpět do kontextu Slezska a k antagonismu germánského a slovanského živlu, tentokrát se zaměřením na Čechy a Polsko, spatřujeme zde myšlenku spojit oba slovanské národy, *z jednoho kmene vyrostlé*,¹¹⁸ v jakousi hráz proti Germánstvu,¹¹⁹ v česko-polskou armádu, v níž by stanuli bratři Slované, potomci Čecha a Lecha,¹²⁰ vítězové od Ústí a Tachova po boku vítězů od Grunwaldu.¹²¹

¹¹⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 105–106.

¹¹⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 502.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 295.

¹¹⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 106.

¹²⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 294.

¹²¹ Tamtéž, s. 168.

Česko-polská strana dokonce vyslovuje myšlenku, že Horní Slezsko představuje klín vražený mezi oběma zeměmi, jenž brání jejich spojení, a proto přichází s plánem toto území společně ovládnout a nastolit zde formální vládu Zikmunda Korybutoviče. České království by tak mělo více než šedesátimílovou¹²² strategickou hranici s Polským královstvím.

Tohoto potenciálního scénáře spojení, v němž by Češi a Poláci společně bojovali jak proti „německým“ kruciátům, tak proti řádu německých rytířů, si je vědom i germánský živel: *Řád stojí na stráži nás všech, na stráži německého národa a říše. Polsko by se už dávno ujalo husitů, kdyby se neobávalo řádu a trestu, jež by řád věrolomnému Polsku vyměřil. Nejlepší metodou, jak zničit českou nákazu, je zničit zdroj, z něhož Češi čerpají své síly. Jagello podporuje herezi, činí to zcela nepokrytě a před papežem a celou Evropou jenom hraje divadlo. (...) Polsko má jiné plány, pane Langenreuthe, docela jiné. Plánuje spojení s kacíři, které by nás rozdrtilo na prach a nastolilo nad Evropou slovanské panování.*¹²³

K realizaci úplného česko-polského vojenského spojení však nikdy nedojde a díky tomu vyznívají tyto myšlenky spíše jako jakási touha po ideálu, jehož sice mohlo být dosaženo, ale z určitých důvodů nikdy nebylo. V návaznosti na toto tvrzení přiznáváme čtenáři, že jsme doposud obraz českých reálií ve vztahu k Polsku záměrně zkreslili, respektive jsme čtenáři zatajili ty doklady, které naopak svědčí o negativních aspektech vzájemného vztahu Čechů a Poláků. Učinili jsme tak z prostého důvodu – abychom je nyní exponovali jako ony potenciální důvody, proč ideálu úplného česko-polského spojení nakonec dosaženo nebylo.

Jednou z těchto příčin je česká averze vůči určitým polským způsobům. První nepřátelské náznaky můžeme zaznamenat již krátce poté, co dorazil Korybutovič, potenciální český král, společně s polskými rytíři do Prahy roku 1422. Prvotní projevy radosti jak vůči Korybutovi, v němž husité viděli naději a záchranu pro svou zemi, tak vůči Polákům záhy ochladly. Příčinu vidí trilogie právě v polské povaze. Korybutoviče líčí třetí kniha jako osobu, jež v sobě měla spojovat nejhorší vlastnosti Poláků a Litevců,¹²⁴ zatímco Polákům trilogie připisuje například povýšené, ostentativně hlučné a vyzývavě hulvátské chování. Ač se jedná i o prvek jazykové komiky, jako konkrétní

¹²² S odkazem na výše zmiňovaný přepočít by hranice měřila přes čtyři sta padesát kilometrů.

¹²³ Tamtéž, s. 168–169.

¹²⁴ Tj. dle Sapkowského zaostalost, pověřivost, licoměrnost, chorobná ješitnost a pýcha, divokost, vládychtivost a naprostý nedostatek sebekritiky. Blíže viz Tamtéž, s. 207.

příklad nevraživosti uvedme, že navzdory tomu, že Poláci bojovali na straně husitů, neměli je čeští spolubojovníci v oblibě, jelikož se měli jako „neotesanci“ smát českým jménům typu Cvok z Chalupy, Sádlo ze Staré Kobzy, Picek ze Psikous nebo Doupa ze Zásady.¹²⁵

Pomyslnou korunou české nevraživosti byl spiklenecký pokus Zikmunda Korybutoviče vyjednávat s nepřátelskou katolickou stranou, k němuž se uchýlil patrně kvůli své ambiciózní povaze (a pod vlivem Vitolda) nebo kvůli ochladnutí české přívětivosti.¹²⁶ Vypravěč příběhu například vzpomíná slova Jana Žižky: *Svobodnému lidu netřeba krále.*¹²⁷ Spiknutí bylo odhaleno Janem Rokycanou v Praze roku 1427 a bylo hlavní příčinou, proč česko-polské vztahy výrazně utrpěly. Na počátku druhé knihy, která se odehrává právě po těchto událostech, jsme tak svědky přítomného napětí mezi oběma národy.

Ve scéně, kde sedí Reynevan v podloubí jedné z pražských hospod společně s hlasitými Poláky, procházejí kolem jejich stolu Češi a při zaslechnutí polštiny odvracejí hlavy, mumlají nadávky nebo si znechuceně odplivují.¹²⁸ Vypravěč českou averzi vůči té hrstce Poláků, která pokračuje v bojích na husitské straně i po Korybutově „zradě“, opodstatňuje navíc tím, že je řadovým Polákům husitská věc lhostejná a že na straně husitů válčí jen proto, aby se materiálně obohatili a aby v nepřítomnosti českých mužů smilnili s jejich ženami.¹²⁹ V téže scéně ale také spatřujeme, že je naopak Polákům poněkud protivný český zvyk zoufat si nad vlastní situací, který se zde projevoval nedokončováním věty: „Doba už je taková...“ Sám vypravěč komentuje tento zvyk takto: *Jako odpověď na takovou nedopovězenou větu obyčej vyžadoval zasvěceně se zatvářít, vzdychnout a významně pokývat hlavou.*¹³⁰ Autor v tomto případě pracuje s jistým kontrastem polské bezstarostnosti a hlasitého optimismu a českého pesimismu, ne-li přehnaného pocitu sebelítosti.

¹²⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 18.

¹²⁶ Historie okolo osoby Zikmunda Korybutoviče je v trilogii vylíčena daleko podrobněji. Například po zmíněném neúspěšném jednání s katolickou stranou je načas husity uvězněn, ale patrně na přímluvu Jagella propuštěn a následně opět bojuje na straně husitů. V této práci se však zdržujeme obsírného převyprávění všech událostí a uvádíme pouze ta fakta, která jsou esenciální pro pochopení jednoho z faktorů české averze vůči Polákům.

¹²⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 208.

¹²⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 17–18.

¹²⁹ Tamtéž, s. 18.

¹³⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 15.

Další překážky česko-polských vztahů pak můžeme spatřovat v naznačené politické rozkolísanosti Jagella a v mocichtivých intrikách Vitolda,¹³¹ nebo také v tom, že byli čeští husité skeptičtí ke garancím polské náboženské tolerance.¹³²

Rozhodující vliv na nevraživost Poláků vůči husitství měly Velikonoce roku 1430, konkrétně poškození čenstochovské ikony černé Madony v klášteře Jasná Hora, která měla být Poláky považována za symbolickou duši jejich národa. Vinu nesli svévolně konající Fedor z Ostrogu a jeho polská družina, ale v Sapkowského pojetí je zodpovědný také sám Zbyhněv Olešnický. Přestože se Reynevan snažil Madonu bránit, krakovský biskup poškodil její tvář dvěma konkrétními šrámy, aby byla duše národa v polských hrdých očích zneuctěna husity.

Radosław Łazarz ve své studii poukazuje na fakt, že tím, jak Sapkowski přistupuje k velikonočním událostem z roku 1430, rozptyluje mylnou představu i soudobých Poláků, kteří poškození Madony stále připisují husitům.¹³³ V souladu s naším tvrzením o přítomné česko-polské vzájemnosti tak Sapkowski „odstraňuje“ jednu z příčin nevraživého postoje Poláků k husitským Čechům.

V závěru pojednání o česko-polském vztahu záměrně vyčleňujeme postavu výše jmenovaného Vyška Račinského, jelikož v něm spatřujeme nejdůležitější doklad česko-polské vzájemnosti i jejího politováníhodného osudu. Či přesněji ji nacházíme ve vztahu Vyška Račinského a Jana Roháče z Dubé, kterému věnuje vypravěč zvláštní pozornost. Dokonce se domníváme, že je v obou postavách a v jejich vztahu ukryt symbol česko-polského vztahu, přesahující historický rámeček: *Dva přátelé, druhové, spolubojovníci. Bylo před nimi, Vyškem a Roháčem, Polákem a Čechem, ještě mnoho bitev, potyček i šarvátok, během nichž měli válčit společně, bok po boku, rameno vedle ramene, kůň vedle koně. Spolu měli také zemřít – jednoho dne a na jednom ležení, nejprve zmučení, potom oběšení.*¹³⁴ Onu předpovězenou smrt z druhé knihy pak v závěru knihy třetí vypravěč komentuje takto: *I nastal veliký pláč mezi lidem. Plakali lidé, kdykoli o tom nějaká zmínka padla.*¹³⁵ Jejich společnou smrt tak můžeme vnímat jako symbolické zakončení česko-polského vztahu a jako nevyužitou příležitost spojit oba národy v boji proti germánské

¹³¹ Trilogie líčí, že se velkokníže Vitold chtěl stát korunovaným vládcem říše, která by sahala od Berlína po Brno, od Kovna po Kyjev a od Žmudi po Krym.

¹³² SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 296.

¹³³ ŁAZARZ, Radosław. Husitská trilogie z polské perspektivy. In: SOUKUP, Daniel Soukup – JALUŠKA, Matouš (eds.). *Jan Hus, husitství a husitské války a jejich dopad na českou kulturu*. s. 161–164.

¹³⁴ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 111.

¹³⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 543.

hegemonii, nad kterou „pláče lid“, kdykoliv je o ní zmínka. Obdobně lze v tomto kontextu vnímat také úmrtí polského krále Jagella bezprostředně po tragické bitvě u Lipan.

Poslední vztah je sice epizodní a okrajový, ale zároveň nabývá celoevropského významu, jelikož úzce souvisí s pokrokovým způsobem válčení husitů. Na tzv. slanečkové bitvě, která se odehrála roku 1429 v rámci stoleté války mezi Francouzi a Angličany vedenými sirem Johnem Fastolfem, je zachycen dosah zvěstí o husitských výhrách, vliv husitského způsobu válčení, ale také jakési ignorantství k českým reáliím. Přestože ve své mysli Fastolf řadí zvěsti o triumfech *Bohemians* a *Hussites* a jejich vůdce nazývaného *Sheeska* kamsi do východní Evropy nebo Malé Asie,¹³⁶ dokáže na základě nich úspěšně zrealizovat vozovou hradbu a díky ní bitvu vyhrát. Za své vítězství pak děkuje mj. i Čechům: (...) *Chvála vám, chrabří asijští Bohemians, chvála tobě, vůdce Sheesko, arci je tvé jméno pohanské, tvoje bojové umění je veliké. (...)*¹³⁷

4.5 Náhled na husitské reálie

Důležitou část nejen našeho cíle představit obraz českých reálií, ale i autorovy práce se čtenářem představuje náhled na husitské reálie, jenž se v průběhu děje vyvíjí. O problematickém charakteru náhledu svědčí již prolog první knihy, v němž vypravěč příběhu komentuje svou snahu být ve svém vyprávění nestranný takto: (...) *Jestli řeknu, že v těch časech, o nichž vyprávím, stateční Češi rozprášili tři pyšné papežské kruciáty a mlátili Němcoury jako žito, schytám od jedněch. Když povím, že v bitvách u Vítkova a Vyšehradu a Žatce a Německého Brodu porazili bídní kacíři křížová vojska s pomocí ďábelskou, pustí se do mne druzí. (...)*¹³⁸

V první knize vychází náhled na husitské reálie především ze slezského prostředí a je z velké části podmíněn papeženské propagandě, která často využívá pro vykreslení husitů demonizující obraz pikartů a adamitů. Výše citovaný Berengar Tauler se k této propagandě vyjadřuje zpětně ve druhé knize takto: (...) *Adamiti byli pro účely propagandy přímo vysněným námětem. Záhy si celá Evropa představovala, že všichni Češi chodí nahatí a šoustají spolu všichni navzájem dle učení Jana Husa. (...)*¹³⁹

Čtenář se tak společně s hlavní postavou dozvídá v první knize o tom, že je husitství mor a sněť. Že jsou Češi a husité kacíři, odpadlíci, rouhači a svatokrádežníci. A že se klanějí ďáblu, chodí nazí a chtějí, aby ženy patřily všem. Dále se dozvídá o husitských

¹³⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 48.

¹³⁷ Tamtéž, s. 50.

¹³⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 9.

¹³⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 177.

zvěrstev, páchaných na českých a německých katolicích i židovském obyvatelstvu,¹⁴⁰ o Janu Žižkovi, nazývaném vrah, zločinec, vztekly pes, ďáblův zmetek a vtělený antikrist, nebo o Janu Husovi, nazývaném falešný prorok.

Tento subjektivně zabarvený obraz postav je ale do jisté míry také ironizován. Například slezský kanovník Otto Beess radí knězi, aby se navzdory svým pochybám držel v kázáních příkazu vyšších autorit: (...) *Máš kázat, jak je ti kázáno, kazateli. O společných ženách, pojídaných nemluvňatech a zaživa v kotlích vařených jeptiškách, o vytrhávání jazyků katolickým kněžím, o sodomii. Jestliže dostaneš takové instrukce, budeš kázat o tom, že po přijímání z kalicha rostou husitům v ústech chlupy a u zadků ocasy. Teď nežertuji, viděl jsem ta nařízení v biskupské kanceláři.*¹⁴¹

Poněkud úsměvně se také jeví odpověď jakéhosi otrhaného Slezana s polským přízvukem, jenž se snaží Reynevanovi vysvětlit, proč mají být daní husitští přívrženci upáleni na hranici: *Upálej je za rouhání, páč dávali svatý přijímání husám.*¹⁴²

Zároveň je pohoršující obraz husitů místy také objektivizován. Pomineme-li působení husitských emisarů a agitátorů na slezském území, například výše citovaný Závěš Černý z Garbova neskrývaně straní husitům a obdivuje se jejich odvaze a způsobu válčení¹⁴³ a současně vyslovuje pragmatickou myšlenku, že by nebylo husitských válek, kdyby Zikmund Lucemburský dodržel svůj slib, který měl Janu Husovi v podobě královského slova a glejtu zaručovat bezpečnost, respektive kdyby nebyl Hus v Kostnici upálen.¹⁴⁴ Jiné postavy pak hovoří metaforicky o tom, že je husitství jiskrou, která se změní v plamen schopný zachvátit soudobý svět a přetvořit jej, nebo naopak vodou, která zamrzne ve skále neměnných církevních poměrů, a tím dokáže rozlomit tento dlouhotrvající stav.¹⁴⁵

Jak už bylo zmíněno, na konci knihy se hlavní postava konečně setkává s husity a tento vybudovaný mýtus začíná být postupně konfrontován s nezkreslenými činy a chováním husitů, a je tak zčásti bourán,¹⁴⁶ ale zčásti také potvrzován a rozšiřován.

V druhé knize se náhled částečně dostává do opačné krajnosti, jelikož vychází tentokrát z českého prostředí a je navíc komplikován zaníceným Reynevanem, který se

¹⁴⁰ Blíže viz kapitola Reálie vymezené regionálně.

¹⁴¹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 114.

¹⁴² Tamtéž, s. 109.

¹⁴³ Viz výše citovaná ukázka z jeho zkušeností od Kutné Hory a Německého Brodu.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 55.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 441–442.

¹⁴⁶ Například tatáž papeženská propaganda ze Slezska, kam se hlavní hrdina opět v dalších knihách dostává, se pak jeví už jen jako prvek komiky.

nekriticky zhlíží v myšlenkách husitství a naivně si buduje vlastní idealistický obraz titulních Božích bojovníků: (...) *Věc kalicha musí zvítězit, o to jde v první řadě. Díky našemu úsilí a našim obětem pravda zvítězí, bude konec nepravosti a svět se změní k lepšímu. Za to dám život, bude-li třeba.*¹⁴⁷ Na druhou stranu slouží k usměrňování čtenáře a do jisté míry i Reynevana jednak dvě věcně uvažující vedlejší postavy,¹⁴⁸ ustavičně pragmatický, až cynický Šarlej a absolutním dobrem a vyššími hodnotami prosvícený Samson Medák, a jednak pochybné jednání husitů.

Pomineme-li výše zmíněné praktiky husitského vojska, počínání kazatelů, fanatickou složku husitství a pokrytectví předních osobností stran užívání léčitelské magie, ačkoliv ji čtvrtý artikul v autorově pojetí zakazoval, je čtenář svědkem dalších událostí, které dementují obraz Božích bojovníků.

Jan Čapek ze Sán, sirotčí hejtman, například nepokrytě přiznává, že se k revoluci přidal ze zjištěných důvodů,¹⁴⁹ nebo Smil Pulpán, jehož předobraz jsme nebyli s to dohledat, vydává nelidský rozkaz usekat nepřátelským duchovním končetiny – reakce přítomných postav je všeříkající: *Berengar Tauler učinil několik vratkých kroků stranou, opřel se oběma rukama o kostelní zed' a zvracel. Reynevan se ovládl, ale jen vypětím vůle. Samson zbledl a pohlédl vzhůru k nebi. Díval se tam dlouho. Jako by odtamtud něco čekal.*¹⁵⁰

Stejně tak jsou husitské reálie, či spíše prostředky pro dosažení reformního cíle a označení Boží bojovníci problematizovány zmíněnými pacifistickými myšlenkami Petra Chelčického. V dialogu Reynevana s abatýší kláštera ve slezském Bílém Kostelci nalézá čtenář argumenty na obou stranách. Abatýše tvrdí, že se husité mohli nazývat Božími bojovníky pouze na počátku husitské revoluce, kdy měli čistá srdce a ušlechtilé duše a kdy místo apokalypsy hlásali Boží milost: (...) *Po schodišti z mrtvol nelze vystoupit na nebesa, po něm se schází do pekel.*¹⁵¹ Přestože Reynevan v počátcích revoluce ještě nebyl husitou, ale naopak před ní utekl z Prahy do Slezska, argumentuje následovně: (...) *V době, kdy Chelčický hlásal: nezabiješ, šly na Prahu papežské kruciáty. Kdybychom tehdy poslechli Chelčického, který nám radil spolehnout se pouze na víru a modlitbu,*

¹⁴⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 379.

¹⁴⁸ V určité míře již v první knize, ve větší míře pak v druhé a třetí.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 214–215.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 451.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 504–505.

*kdybychom se proti římským hordám zaštitili pouze pokorou a láskou k bližnímu, byli bychom vyvražděni. (...)*¹⁵²

Ve třetí knize je plynule navázáno na náhled z druhé knihy, relativizující označení Božích bojovníků. Opět je v řeči postav, tentokrát fiktivní husitské ženy Alžběty Donotkové, patrné morální kázání, odsuzující husitské násilí.¹⁵³ A opět je čtenář svědkem brutálního krveprolití, tentokrát rozkazem Jakuba Kroměšína z Březovic, hejtmana táborského polního vojska, ve slezském městě Boleslavci – na reakci Samsona je patrná paralela s výše citovaným masakrem druhé knihy: *Ve chvíli, kdy to začalo, kdy byl stíhán vousáč v modrém plášti, učinil Samson krok vpřed, jako by tomu chtěl zabránit. (...) Jen se odvrátil, bílý jako vápno. Pohlédl na Reynevana. Na Šarleje. Znovu na Reynevana. A pak nahoru na nebe. Docela jako kdyby odtamtud něco čekal.*¹⁵⁴

Náhled ve třetí knize výrazně osciluje také kvůli zintenzívněnému štěpení husitství na radikální a umírněný proud, třebaže tento motiv prostupuje v různé míře celou trilogií. Pokud jde o Reynevana, na konci knihy si uvědomuje zpolitizování husitských ideálů a bezvýhodnost situace, ale přesto se drží naděje a na straně radikálních husitů bojuje u Lipan.

Obecně lze říci, že náhled na husitské reálie podstatně ovlivňuje v rovině postav Šarleje, Samsona a zejména hlavní hrdina Reynevan, který prochází vývojem od skeptického přes zaníceně naivního a slepého k nepravostem až po vnitřně rozervaného, ale přesto se držícího jakéhosi ideálu. A současně náhled ovlivňují ve své podstatě vznešené cíle husitství, ale také rozporuplné prostředky, jak jich má být dosaženo.

Kontrast myšlenkových ideálů husitů a reálných důsledků jejich prosazování je zvlášť patrný na promluvě Prokopa Holého, v níž Reynevanovi vysvětluje „ušlechtilé cíle“ husitské zahraniční rejsy,¹⁵⁵ a na vypravěčově promluvě, užívající přesné formulace jako Prokop Holý, o dvě strany později: *Ubírali se krajinou, kterou před pár dny prošly táborské rotty, a kam až dohlédli, viděli následky husity přinášejících ušlechtilých cílů a myšlenek. Z chrámů, kde byl uctíván římský antikrist, zůstal popel. Tu a tam rovněž visel na větví nějaký utlačovatel chudého lidu. Krkavci, vrány, vlci a zdivočelí psi se živili masem mrtvých lidí. V zásadě se dalo předpokládat, že jsou to mrtvolky nepřátel kalicha*

¹⁵² SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 505.

¹⁵³ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 135.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 367.

¹⁵⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 409.

*a Němců, lačnicích po slovanské krvi, že mezi pobitými nejsou náhodné, nevinné oběti. Nikdo to nepředpokládal.*¹⁵⁶

Závěrem této podkapitoly se pokusme představit také náhled Andrzeje Sapkowského. Husitské hnutí pokládá za důležitý jev středověké Evropy. Vyzdvihuje jeho významnou roli v dějinách vojenského myšlení.¹⁵⁷ Svými slovy dokládá existenci prohusitské strany v Polsku, která poukazovala na „slovanské bratrství“ a potřebu vytvořit společnou frontu proti „Německu“,¹⁵⁸ a vyjadřuje tentýž postoj promarněného česko-polského spojení.¹⁵⁹ Hovoří o tom, že navzdory vnitřním rozporům a bratrovražedným sporům husité zvítězili, protože se jako jediní „kacíři“ nenechali potlačit Římem, protože na jejich myšlenky navázala reformace Martina Luthera, která by bez husitů nevznikla, nebo protože husitské náboženství existuje v České republice podnes.¹⁶⁰ V pohledu na pochybné činy husitů pak projevuje jakousi nestrannost, když říká, že zvěrstva husitů byla vyvážena zvěrstvy katolíků.¹⁶¹

¹⁵⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 411.

¹⁵⁷ BEREŚ, Stanisław – SAPKOWSKI, Andrzej. *Historia i fantasyka*. odkaz 3.418.

¹⁵⁸ Tamtéž, odkaz 3.375.

¹⁵⁹ Tamtéž, odkaz 3.377.

¹⁶⁰ Tamtéž, odkaz 3.379.

¹⁶¹ Tamtéž, odkaz 3.404.

5 Reálie vymezené regionálně

Jak už bylo dříve zmíněno, s odkazem na pedagogickou orientaci práce rozšiřujeme v této kapitole celonárodně pojatý obraz českých reálií o ty reálie, které jsou spjaté s regiony České republiky. Přestože kvantita i kvalita reálií kolísá region od regionu, je cílem této kapitoly seznámit čtenáře s reáliemi ze všech oblastí (s výjimkou moravských a slezských zemí) a pokusit se vystihnout jejich jedinečný regionální charakter. V porovnání s předchozí kapitolou je míra interpretace nižší a obsah podkapitol menší, zato je tato kapitola konkrétnější a pracuje více s reáliemi místopisnými.

5.1 Praha

Pokud jde o množství českých reálií, je Praha suverénně nejbohatším a nejpodrobněji vykresleným regionem. Je totiž jedním z mála českých měst, dovnitř kterého se v trilogii skutečně podíváme. Druhá kniha popisuje detailně pražská města, tj. Staré i Nové Město pražské, Malou Stranu (Menší Město pražské), Hradčany, a jejich okolí, četné kostely a kláštery, náměstí, brány, sebenepatrnější ulice nebo kdejaký dům a hostinec.¹⁶² A současně zmiňuje nejrůznější postavy a události, které jsou spjaté s pražskými prostory. V obecné rovině lze říci, že můžeme z nashromážděných reálií nahlížet na Prahu hned z několika pohledů. Čtenáři se namísto prostého popisu zaznamenaných reálií pokoušíme prezentovat pohledy kontrastní, v nichž se odkazujeme na vypravěče příběhu, který k pojmenování Prahy užívá adjektiva „zlatá“, ale rovněž metafory zlé šelmy nebo spícího, ale věčně hladového monstra.

Jak už bylo v předešlé kapitole nastíněno, od počátku husitské revoluce se projevovalo napětí mezi umírněným a radikálním proudem. Praha v tomto ohledu není výjimkou. Analogicky můžeme pozorovat ideologickou rozpolcenost mezi převážně umírněným Starým Městem a radikálním Novým Městem,¹⁶³ a pakliže nakrátko překročíme hranice Prahy, také mezi pražany a tábority či sirotky. Nicméně je třeba zdůraznit, že se ve druhém případě antagonismus neprojevuje absolutně, protože jsme svědky toho, že se někteří pražané účastní společných zahraničních rejs – jmenovitě Václav Carda, Velek Kúdelníka z Březnice nebo Zikmund Manda z Kotenčic.

¹⁶² Při identifikaci jednotlivých reálií, ztížené překladem trilogie, odkazujeme především na dílo Václava Vladivoje Tomka, Zdeňka Boháče, na *Ottův slovník naučný* nebo na interaktivní mapu středověké Prahy Historického ústavu AV ČR, která pracuje mj. s mapou zmíněného Tomka.

¹⁶³ Napjatou situaci mezi Starým a Novým Městem pražským dokládá druhá kniha například tím, že je Svatohavelská brána, hlavní spojení mezi oběma městy, trvale střežena odzbrojenou posádkou.

Napjatý charakter v prostorách Prahy pak vyostřuje řada událostí s krvavým podtextem.¹⁶⁴ Do podrobností nicméně trilogie mnohdy nezabíhá. Raný pokus krále Václava IV. reformovat *nevycválaného preláta a pleticháře* Johánka z Pomuku, který skončil utopením Pomuka, zmiňuje jen zběžně.¹⁶⁵ Defenestraci z 30. července 1419 uvádí sice jako významnou událost husitské revoluce, ale detailněji se jí nezabývá. A pouhé zmínky nacházíme také v případě vraždění cisterciáků na Zbraslavi, znesvěcení oltáře a obrazů v Břevnovském klášteře nebo v případě kdysi bohatého, ale husity poničeného premonstrátského klášteře na Strahově.

Větší pozornost je věnována až první kruciátě z roku 1420. Během ní sice křižáci dosáhli symbolického úspěchu v podobě korunovace Zikmunda Lucemburského na Pražském hradě, utrpěli však zdrcující porážky v bitvách u Vítkova a Vyšehradu.

V kontextu vyšehradské bitvy je zmiňováno, že křižáků padlo v poli pět set, a jsou uváděna jak jména vítězných husitů, jako byl Hynek Krušina z Lichtemburka,¹⁶⁶ Jan Hvězda z Vícemilic, Viktorin z Poděbrad nebo Hynek z Kolštejna, tak jména poražených: například moravského pána Jindřicha z Plumlova či českého pána Jaroslava ze Šternberka.

Jako jednu z obětí této kruciáty pak trilogie prezentuje také vypálenou a poničenou Malou Stranu, jmenovitě klášter augustiniánů¹⁶⁷, „arcibiskupský palác“¹⁶⁸ nebo „kostel Matky Boží“¹⁶⁹ a johanitské velkopřevorství.

¹⁶⁴ Autor na počátku druhé knihy pracuje s tím, že hlavní postava prochází ulicemi Prahy a připomíná si na základě pachového vjemu její krvavou historii.

¹⁶⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 68–69.

¹⁶⁶ Podoba šlechtického predikátu Hynka Krušiny v překladu *Husitské trilogie* kolísá. První kniha užívá podoby „z Lichtemburka“, kdežto třetí kniha „z Lichtenberka“. Kolísání však můžeme nalézt i u čtyřsvazkové *Husitské revoluce* Františka Šmahela. Přestože Šmahel užívá téměř výhradně varianty „z Lichtenburka“, velice ojediněle nalezneme i variantu „z Lichtenberka“. Srov. například ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 4: Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-073-4, 80-7184-072-6. s. 57, 59.

¹⁶⁷ Trilogie daný „augustiniánský klášter“ zasazuje jednou na Malou Stranu, jednou na Hradčany. V sekundární literatuře jsme byli s to dohledat jediný, a to klášter augustiniánů u kostela sv. Tomáše. Jelikož jej Zdeněk Boháč klade do „oblasti Malé Strany a Hradčan“, usuzujeme, že se v případě *Husitské trilogie* hovoří o tomtéž, jediném klášteře. Blíže viz BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech: pražský archidiakonát*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2001. ISBN 80-7286-036-4. s. 57.

¹⁶⁸ Je tím myšlen (arci)biskupský dvůr. Blíže viz Tamtéž, s. 48.

¹⁶⁹ Dle kontextu a Tomkovy historické mapy usuzujeme, že má vypravěč na mysli kostel „Panny Marie konce mosta“ (dnes spíše Panny Marie pod řetězem). Blíže viz TOMEK, Václav Vladivoj. *Mappy staré Prahy k letům 1200, 1348 a 1419*. Praha: Česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slowesnost a umění, 1892. s. IV. Dostupné z: bit.ly/3TKi7Mq. [citováno 2024-02-25]. Pro ilustraci toho, jak je identifikace reálií ztížena českým překladem, rovněž uvedme, že se v překladu píše, že *Šarlej odvrátil zrak od spáleniště johanitského velkopřevorství a očouzených zdí kostela Matky Boží na konec mostu*. Z této formulace totiž spíše vyplývá, že Šarlej odvrátil zrak na konec mostu (tj. kam). Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 68.

Dále trilogie připomíná březen 1422 – exekuci radikálního kazatele Jana Želivského na Velkém (Staroměstském) náměstí a následné bouře Pražanů, během nichž vypukl i krvavý pogrom v židovské čtvrti. Vypravěč událost nevybíravě komentuje takto: *Rozběsněn smrtí svého mluvčího lid pražský povstal, aby jej pomstil, aby pálil a zabíjel. Nejsilněji – jako obvykle – dopadl jeho hněv na židovskou čtvrť. Židé neměli s Želivského smrtí absolutně nic společného, nenesli na ní žádnou vinu – ale komu to překáželo.*¹⁷⁰ A stejně tak připomíná trilogie bratrovražedné boje pražanů a táboritů v září 1422 v Železné ulici a jejím okolí.

Jestliže pomíneme již zmíněné spiknutí Zikmunda Korybutoviče, jež skončilo jeho dočasným uvězněním, je výrazným mezníkem v pražských bojích radikálů a umírněných pokus o převrat Hynka z Kolštejna z 6. září 1427, který byl podporován osobně Janem Smiřickým ze Smiřic a materiálně například Divišem Bořkem z Miletínka nebo Janem Městeckým z Opočna. Pod heslem *Praha caput regni*, tj. kdo ovládá Prahu, ovládá Čechy, bylo cílem neúspěšného převratu ovládnout hlavní město, osvobodit Korybuta, ustanovit jej králem a začít jednat o míru s papeženskou stranou.¹⁷¹

V kontextu tohoto převratu je rovněž zmiňováno počínání Jana Rokycany. Jednak odvedl část povstalců do vězení, zatímco je bránil vlastním tělem před zbraněmi rozlíceného davu, čímž povstalcům zachránil život, a jednak sejmul z pranýře zohavenou mrtvolu Hynka z Kolštejna. Vypravěč nicméně Rokycanovy činy komentuje s notnou dávkou jízlivosti: *Jan Rokycana, byť zdráhavě, zabijení toleroval, a občas dokonce schvaloval. Do jistých mezí, to se rozumí, pro dobrou věc, to se rozumí, a hlavně když účel světi prostředky. Avšak hanobení ostatků netrpěl nikdy. No, řekněme, že téměř nikdy.*¹⁷²

Charakter pražanů i Pražanů, vyplývající z těchto událostí, shrnuje mj. myšlenka vyřčená Janem Čapkem ze Sán ve druhé knize: *Pražané když nestrojí nějaké pikle, hrají si pro změnu na převraty a rebelie.*¹⁷³

Navzdory krvavým událostem a věčně napjaté atmosféře je Praha vykreslena jako město prosperující v oblasti hospodářské. Knihy připomínají vinice na levém břehu Vltavy, které před husitskou revolucí náležely z většiny klášterům, vodní pily a pobřežní mlýny, vyhlášené pražské pekárny z Dlouhé třídy, jatky a masné krámy z Kotců, tkalcovny, obchody se střížním zbožím a krejčovské dílny ze Soukenické ulice,

¹⁷⁰ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 12.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 53–54.

¹⁷² Tamtéž, s. 58.

¹⁷³ Tamtéž, s. 217.

„mýdlovarny“ a implicitně též ševcovské dílny nebo sklárny, jejichž sklo bylo vyváženo za hranice českých zemí. Dále jirchářské dílny a krámy (ve smyslu obchody) z Kožné ulice a řadu hostinců a hospod, jako byl kupříkladu hostinec „U českého lva“¹⁷⁴ s vlastním pivem v Celetné ulici.

Pouze notorické nevěstince, například „U Barbory“ v Platněřské ulici nebo „U draka“ v Celetné,¹⁷⁵ které vzpomíná Reynevan a jeho bývalí spolužáci z pražské univerzity, byly v srpnu 1419, dvacet dní po defenestraci, vesměs zrušeny.

Navzdory krvavým událostem a situaci na pražské univerzitě, komplikované nejen odlivem univerzitních mistrů, již našli po bouřlivém roce 1419 azyl například v Lipsku, ale rovněž zmíněnými ideologickými spory, je Praha prezentována také jako město oplývající vědomostmi. Proslulost pražské univerzity lze rekonstruovat především z řeči i činů bývalých slezských spolužáků, tj. Reynevana, Bolka Valáška a inkvizitora Řehoře Hejnice, kteří studovali právě v Karolinu. Sám Reynevan nabyté vědomosti praktikuje při léčení a příležitostně vzpomíná na učení pražských univerzitních mistrů.¹⁷⁶ Na druhou stranu je prestižní obraz univerzity zčásti narušen pojednáním o chirurgii. Tamější univerzitní lékaři se totiž měli chirurgie štítit a namísto ní vychvalovat pouštění žilou coby univerzální lék.¹⁷⁷

V kontextu pražské univerzity knihy připomínají konkrétní husitské mistry a kazatele, jako byl Křišťan z Prachatic, Jakoubek ze Stříbra, Jan Rokycana, Petr z Mladoňovic, Jan Kardinál a Jan Šindel, Jan z Příbrami nebo anglický viklefita a lollard Petr Payne.

Ve svébytném autorově pojetí jsou nositeli vědomostí také vyhlášení pražští mágové a alchymisté, kteří v trilogii sídlí v tajném úkrytu „U archanděla“ v Soukenické ulici: například Radim Tvrdík, s jehož osobou je v trilogii spjata legenda o pražském rabínovi a jeho golemovi, Svatopluk Fraundinst, hlavní lékař špitálu křižovníků s hvězdou u Kamenného (Karlova) mostu, Štěpán z Drahotuš, Jan Bezděchovský z Bezděchova nebo lékárník Beneš Kejval, který jako jediný z pražských mágů neměl mít co dočinění s univerzitou.

A navzdory krvavým událostem je také budován působivý obraz stověžaté Prahy s jejími četnými kostely a chrámy. Nejvýstižněji jej lze představit na popisu z druhé

¹⁷⁴ Hospodu U českého lva jsme sice nebyli s to dohledat v sekundární literatuře, ale abychom čtenáře nemystifikovali, mnoho pražských budov, které v trilogii nacházíme, vychází z reálného předobrazu: například dům U slona nebo U černé růže.

¹⁷⁵ Ani jeden ze zmíněných nevěstinců jsme dle jména nebyli s to dohledat v sekundární literatuře.

¹⁷⁶ Myšlenky *jednoho mistra na pražské medicíně* vzpomíná Reynevan například při rozpravě o flagelantství. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 99.

¹⁷⁷ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 71.

knihy, v němž vypravěč zachycuje, jak se zlatá Praha postupně celá rozezvoní: *Začalo Nové Město. První byla Marie na Trávníčku, hned po ní Slovany v Emauzích, v další chvíli se rozezněly zvony kostela svatého Václava na Zderaze, přidal se Štěpán, po něm Vojtěch a Michal a současně s nimi zvonička Panny Marie Sněžné. K vyzvánění se přidalo Staré Město – nejprve Jiljí, pak Havel a konečně Týnský chrám. Také z Hradčan se ozvaly zvony: od Benedikta, od Jiřího, od Všech svatých. A nakonec – nejdůstojněji a nejbronzověji – zvon katedrály. Zlatá Praha zpívala zvony.*¹⁷⁸

Abychom dokreslili tuto reálii, můžeme také zmínit, že u některých popisných pasáží užívá vypravěč i příznačné ironie. Jako příklad uveďme popis pražského orloje: *Orloj jako obvykle skřípal, odbíjel a něco ukazoval – a jako obvykle nešlo moc poznat proč, co a jak přesně.*¹⁷⁹

5.2 Centrální oblast

Oblast centrální, kterou vymezujeme neostře v prostorách okolo Prahy a dnešního Kraje Vysočina, má charakter především bitevního pole a dějiště zvěrstev husitů i katolíků. Autor věnuje pozornost jak událostem, tak četným městům, hradům a postavám.

Dozvídáme se o vraždění mnichů v Českém Brodě a Mnichově Hradišti, o vyrabovaném klášteře v Kolíně a také o hrůzných činech připisovaných Janu Žižkovi: nechal upálit čtyřicet kněží v Berouně a vyplenit Sázavský klášter a klášter ve Vilémově.

Zvláštní pozornosti se dostává především Kutné Hoře a její bouřlivé historii. Města se již v roce 1419 zmocnili katolíci a nejenže zamezili husitům přístup ke stříbrným dolům a mincovnám,¹⁸⁰ dokonce svrhávali zajaté husity do tamějších šachet. Kutnou Horu se však husitům podařilo dobýt a v kontextu jejich přítomnosti ve městě trilogie připomíná pogrom židovského obyvatelstva.

Sídla Nebovidy¹⁸¹, Kaňk, Německý (Havlíčkův) Brod a opět Kutná Hora jsou zmiňována v souvislosti s druhou křížovou výpravou vůči Čechám, vedenou mj. také z Moravy. S odkazem na slova Závěše Černého, citovaná v předchozí kapitole, se většina křížáků dala na přelomu roku 1422 a 1423 před husity Jana Žižky na útěk, a to i tragicky přes zamrzlou řeku Sázavu. Trilogie neopomíjí ani pochybné činy křížáků, konkrétně Uhrů Zikmunda Lucemburského, které předcházely bitvám: (...) *Maďaři a Kumáni se rozptýlili po kraji a slavili vánoční svátky loupením, znásilňováním, vypalováním osad a*

¹⁷⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 33.

¹⁷⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 45.

¹⁸⁰ I z tohoto důvodu museli husité začít razit nekvalitní měděnou minci zvanou flútek.

¹⁸¹ Jedná se o Nebovidy nedaleko Kolína.

*mordováním všech, které pokládali za kacíře anebo přívržence kacířů. To značí každého, kdo se jim dostal do rukou. (...)*¹⁸²

Knihy neopomíjí triumf Jana Žižky proti pražanům v bitvě u Malešova z roku 1424, přestože byl v takřka bezvýchodné situaci obklíčen pražany v Kostelci (nad Labem), a současně zmiňují vojevůdcovu smrt u Příbyslavi nedlouho poté. Dále v trilogii nacházíme celou řadu dalších událostí, místopisných lokalit a postav: obléhání hradů Žebrák a Karlštejn, dobytí Květnice a Obořiště, boje u Jihlavy, město Čáslav a jejího hejtmana Jana Roháče, Slaný jakožto jedno z vyvolených měst chiliastů, které mělo být spaseno, a jeho hejtmana Zikmunda z Vranova, Nymburk s hejtmanem Otíkem z Lozy, Mělník a hejtmana Jana Smiřického ze Smiřic nebo sídla jako Stará Boleslav a Brandýs (nad Labem), Psáře¹⁸³, Krchleby¹⁸⁴ a Rožďalovice.

Větší pozornost je věnována městu Kolín, které je v druhé knize (roku 1427) obleháno spojenými vojsky táboritů, sirotků a pražanů pod velením Prokopa Holého. Obléhání, jež skončilo kapitulací města po osmdesáti čtyřech dnech,¹⁸⁵ mělo odvetný charakter a přímou návaznost na pražský pokus o převrat Hynka z Kolštejna. Diviš Bořek z Miletínka, kolínský hejtman, se na něm totiž podílel. V souvislosti s touto realií můžeme také upozornit na slova Prokopa Holého, v nichž je možné pozorovat kontrastní přístup husitů k oblehání města českého a zahraničního. Přítomným hejtmanům říká, že chce Kolín dobýt co nejméně poničený a že mají s bořením měst vydržet do cizích krajin.¹⁸⁶

V neposlední řadě je výrazný prostor věnován bitvě u Lipan z neděle 30. května 1434. Třetí kniha ji líčí s množstvím detailů a předkládá ji jako bratrovražedný boj, jako triumf panské jednoty (ve smyslu spojených vojsk katolíků a umírněných husitů) a masakr táboritů a sirotků. Zaznamenává dostižení radikálů, kteří opustili Nové Město pražské, panskou jednotou mezi Kouřimí a Českým Brodem, kde – navzdory pokusům jednat¹⁸⁷ – došlo k osudné bitvě. Dále popisuje počty obou znepřátelených stran, průběh bitvy i její dozvuky například v odporu Jana Roháče z Dubé na hradě Sion.

¹⁸² SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 69.

¹⁸³ Kontextově lze Psáře zasadit k Praze a do jejího okolí, přesnou identifikaci však učinit nelze. Může se jednat o Psáře u Vlašimi, u Jílového nebo o podhradí Vyšehradu. Blíže viz SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-099-X. s. 740.

¹⁸⁴ Jedná se o Krchleby severně od Nymburka.

¹⁸⁵ Počet osmdesát čtyři udává druhá kniha, ovšem Šmahel vymezuje obležení Kolína mezi 14. září a 16. prosinec, počty tedy v tomto případě neodpovídají (devadesát tři dny). Blíže viz ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*. s. 420.

¹⁸⁶ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 97.

¹⁸⁷ Kniha zmiňuje fakt, že byl Bedřich ze Strážnice i se svými lidmi přinucen opustit lipanské bojiště, poněvadž vyzýval k mírovému řešení konfliktu.

Celkový charakter bitvy u Lipan vystihuje nejlépe odpověď Hajna z Černova, slezského loupeživého rytíře, jenž se prospěchářsky přidal k husitům, na formální otázku Bedřicha ze Strážnice, zda s ním pojedou bojovat do Čech: *Ale to je váš český boj*.¹⁸⁸

Konkrétněji k Lipanům zmiňme, že na jedné straně, u vsi Hříby, představuje kniha panskou jednotu: Diviše Bořka, Viléma Kostku z Postupic, Menharta z Hradce, Jana a Burjána z Gutštejna, Přibíka z Klenové, (Petra) Zmrzlíka ze Svojšína, Aleše Vřešťovského „z Rýzemberka“¹⁸⁹, Jana Švihovského z Rýzemberka a plzeňský landfríd, kontingent z Mělníka a ozbrojence Oldřicha z Rožmberka. A že na druhé straně, u vsi Lipany na úbočí Lipské hory, připomíná jména radikálů: Prokopa Holého, Prokūpka, Jana Roháče, Jíru z Řečice, Zikmunda z Vranova, Ondřeje Keřského z Římovic, Jana Čapka ze Sán nebo Jana Koldu ze Žampachu.

Závěrem této podkapitoly je vhodné také říci, že řadu sídel, které můžeme lokalizovat do námi vymezených prostor, nacházíme také v přídomcích historických postav:

- z Březové,¹⁹⁰ Vavřinec,
- z Dubé,¹⁹¹ Jan Roháč,
- z Kotenčic, Zikmund Manda,
- z Lamberka, Jan Sokol a Mikuláš Sokol,
- z Lichtemburka,¹⁹² Hynek Krušina,
- z Pelhřimova, Mikuláš,
- z Pirkštejna, Hynce Ptáček,
- z Poděbrad, Viktorin,
- z Porostlé, Jan Baštín,
- z Postupic, Vilém Kostka,
- z Příbrami, Jan,
- z Řečice, Jíra,
- z Římovic,¹⁹³ Ondřej Keřský,

¹⁸⁸ SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 537.

¹⁸⁹ Český překlad třetí knihy uvádí podobu přídomku Aleše Vřešťovského „z Rýzemberka“, ovšem sekundární literatura hovoří výhradně o Aleši Vřešťovském „z Rýzemburka“. S odkazem na hesla Riesenberk (z Riesenberka) a Riesenburk (z Riesenburka) *Ottova slovníku naučného* soudíme, že se jedná o chybu. Blíže viz *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 21. Praha: J. Otto, 1904. Dostupné také z: bit.ly/4978agv. [citováno 2024-02-28].

¹⁹⁰ Sedláček uvádí Březovou, ves u Malešova, jako domnělé místo, odkud kronikář pocházel. Blíže viz SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. s. 63.

¹⁹¹ Je tím myšlen hrad Dubá u Poříčí nad Sázavou. Srov. Jan a Jindřich Berkové z Dubé.

¹⁹² Opětovně zde upozorňujeme čtenáře na variantní tvary „z Lichtenberka“ či „z Lichtenburka“.

¹⁹³ Sedláček uvádí „Řimovice“, ves u Vlašimi, jako domnělé místo, odkud Ondřej Keřský pocházel. Blíže viz SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. s. 765.

- z Rušinova, Jan Hertvík,
- ze Sán, Jan Čapek,
- ze (Českého) Šternberka, Jaroslav,
- z Vícemilic, Jan Hvězda,
- ze Zbraslavic, Markolt.

5.3 Severovýchodní oblast

Oblast severovýchodní, kterou vymezujeme zhruba do oblasti dnešního Královehradeckého a Pardubického kraje, je v *Husitské trilogii* charakteristická především loupeživými vpády ze Slezska, které byly jednou z příčin husitských odvetných rejs, a také přítomnými sirotky.

Trilogie tematizuje především vpády z let 1421, 1425 a ze srpna 1427, na nichž se podíleli nejen Slezané, ale také například Půta z Častolovic, český šlechtic a kladský starosta, jenž je v trilogii prezentován jako symbol odporu proti husitům. Třetí kniha rovněž připomíná neúspěšný vpád Hynka Krušiny, původně husity, do hradeckého kraje.

Vpády, které se vyznačovaly především svou bezcitností, cílily především na Trutnovsko, Broumovsko, Náchodsko a Chrudimsko, a pomineme-li města, která dala jména těmto oblastem, zmiňují knihy také Vizmburk, Litici (nad Orlicí), Petrovice¹⁹⁴ nebo Žampach. Jako názorný příklad uveďme, že jedna z postav příběhu popisuje slezský vpád z roku 1425 takto: (...) *Plenili, pálili, mordovali každého, kdo jim padl do rukou, mužské, ženské, bez rozdílu. Ušetřili nejmenší děcka, taková, co prošla pod koňským břichem. Někteřá.*¹⁹⁵

Reálie některých výše jmenovaných sídel knihy dále rozvíjí. Dozvídáme se o trutnovských sirotcích pod velením Jana Baštína z Porostlé, o masakru dominikánů v chrudimském klášteře z května 1421 i o zpusťování chrudimské krajiny během druhé křížové výpravy. A s odkazem na citaci z předchozí kapitoly je náchodské vojsko pod velením fiktivního hejtmana Smila Půlpána vykresleno dosti kriticky.

Pokud jde o další sídla severovýchodní oblasti, město Třebechovice pod Orebem je zmiňováno v souvislosti se založením Nového neboli Menšího Tábora Janem Žižkou poté, co se dostal do sporů s tábority. Hradec Králové je dále zmiňován například v souvislosti s pohřbením Žižky nebo s působením kněze Ambrože, bývalého faráře hradeckého kostela sv. Ducha a načas duchovního vůdce sirotků. A v neposlední řadě

¹⁹⁴ Dnes součást východočeské obce Velké Petrovice u Police nad Metují.

¹⁹⁵ SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 485.

v knihách nalézáme také zmínky o benediktinském klášteře v Opatovicích (nad Labem) nebo klášteře v Jaroměři, o Poličce, jejím hejtmanovi Matěji Salavovi z Lípy i o krveprolití, k němuž došlo po dobytí města křižáky během druhé křížové výpravy, o Jičíně nebo o litomyšlském hejtmanovi Vilému Jeníkovi z Mečkova.

Současně v této oblasti nacházíme i nezanedbatelný počet reálií geografických, a ačkoliv je z hlediska regionů nelze mnohdy jednoznačně vymezit, uvedme zde alespoň řeku Labe, Mrlinu a Metuje, dále Oreb, jednu z vyvolených hor chiliastů, která dala původní jméno východočeským husitům, Mladkovské sedlo nebo Krkonoše s početnými průsmyky i s duchem Rýbrcoulem (Rübezahlem).

Závěrem opět uvedme přídomky historických postav, které v této oblasti nacházíme:

- z Březovic, Jakub Kroměšín,
- z Častolovic, Půta,
- z Dobré Vody,¹⁹⁶ vladykové,
- z Hradce (Králové), Ambrož,
- z Lípy, Jan Salava a Matěj Salava,
- z Miletínka, Diviš Bořek,
- z Opočna, Jan Městecký,
- z Pardubic, Arnošt,
- z Rýzmburka,¹⁹⁷ Aleš Vřešťovský,
- ze Smiřic, Jan Smiřický,
- ze Žampachu, Jan Kolda.

5.4 Severní oblast

Obraz severní oblasti, kterou vymezujeme do prostor dnešního Libereckého kraje a dle kontextu také do krajů s ním sousedících, je v trilogii determinován jednak hustou sítí hradů:

- Bělá pod Bezdězem,
- Bezděz,
- Český Dub,
- Děvín,
- Falkenberg,
- Frýdštejn,

¹⁹⁶ Je tím myšlena Dobrá Voda u Hořic.

¹⁹⁷ Opětovně zde upozorňujeme na chybný přídomek „z Rýzmburka“, který je užit v českém vydání. Hrad Rýzmburk bychom totiž lokalizovali do oblasti západní. Srov. Jan Švihovský z Rýzmburka.

- Grabštejn (Grafenstein),
- Hamrštejn,
- (Hrubá) Skála,
- Hrubý Rohozec,
- Klinštejn,
- Kost,
- Lipý,
- Michalovice,
- Ralsko,
- Rojmund,
- Tolštejn,
- Trosky,
- Valdštejn,¹⁹⁸
- Vartenberk.

A jednak vleklou válkou, kterou těžko dobytelné hrady umožňovaly, a sice mezi husity a tamějším katolickým landfrídem, jehož jádro tvořili šlechticové německé národnosti.

Druhá kniha líčí severní oblast v roce 1427 jako území, které dělilo znepřátelené národnosti a rozdílná vyznání a pro něž byla charakteristická všudypřítomná spáleniště.¹⁹⁹ Jmenovitě je uváděno vypálení Mladé Boleslavi, Benešova, Mimoně a Jablonné (v Podještědí).

V kontextu zmíněného antagonismu se zde čtenář setkává se sirotčím hejtmanem Janem Čapkem ze Sán, Janem Kolúchem z Vésce, Štěpánem Tlachem, hejtmanem posádky v Českém Dubu, nebo s fiktivním Vojtou Jelínkem²⁰⁰ na straně husitské a naopak na straně katolické s Otou z Bergova, pánem na Troskách, bratry Janem a Jindřichem Berkovými z Dubé, Bohušem z Kováně, pány z Donína (Fridrichem von Dohna a Jindřichem z Grafenštejna), Janem z Vartenberka, řečeným Chudoba, Petrem z Vartenberka, případně Hansem Foltschem nebo s Mikulášem Dachsem, jenž byl klientem lužického rodu Bieberštejnů, konkrétně Oldřicha Bieberštejna, pána na Frýdlantě.

¹⁹⁸ Právě na hradě Valdštejn byl načas vězněn Zikmund Korybutovič poté, co bylo odhaleno jeho spiknutí.

¹⁹⁹ SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 202.

²⁰⁰ V příběhu vystupuje Vojta Jelínek jako záporná postava, jelikož se podílí na obchodování s lidmi, které tamější válka připravila o domov. Husity je však odhalen a řádně potrestán.

Obraz kolbiště zneprátelených stran je podporován také četnými vpády do zahraničí, které byly podnikány právě z této oblasti, a dvěma konkrétními konflikty. Prvním z nich je tažení Hynka Bočka z Kunštátu do Horní Lužice proti Jindřichovi z Grafenštejna. Příčinou tohoto konfliktu bylo v autorově pojetí to, že Jindřich zadržel dodávky baltských slanečků, pro něž měl mít Boček slabost.²⁰¹ A druhým je bitva u Chrastavy z 11. listopadu 1428, v níž utrpěli sirotci Jana Královce z Hrádku, vracející se ze zahraničního vpádu přes Hrádek nad Nisou, značné ztráty.

Na druhou stranu čím více se čtenář společně s Reynevanem dostává severněji do nehostinných krkonošských hor, tím více je obraz zdevastované krajiny narušován. Druhá kniha vykresluje nejsevernější oblast jako divokou, liduprázdnou krajinu plnou pekelných potvor,²⁰² kde člověk takřka výhradně narazí pouze na opuštěné dřevařské sruby a tábory po havířích, kteří pod horami kopali a tavili rudu.²⁰³

K dokreslení geografických reálií tohoto území pak doplníme, že v knihách nacházíme zmínky také o Jizerských horách, hoře Ještěd, případně „Jiňák“²⁰⁴ nebo o řekách Jizera a Lužická Nisa.

Specifickou roli v příběhu hraje hrad Trosky, rozprostírající se na vrších Panna a Baba v Podkrkonoší nedaleko Turnova a v blízkosti osady Ktová. Nejenže autor detailně popisuje geologický vznik obou z bazaltových vrchů nebo sám hrad a jeho historii, rovněž dokresluje jeho legendami opředené podzemní chodby. Do těchto prostor umístil jednak hladomornu a úkryt čaroděje Rupilia Slezáka, jednak pozůstatky jakéhosi démonického kultu. V souvislosti s hradem Trosky můžeme čtenáře upozornit také na to, že zde nacházíme určité keltské reálie: svátek Dušičky, respektive Samwin nebo posvátnou rostlinu jmelí.²⁰⁵

Ač jsou přídomy historických postav z většiny totožné s výše zmíněnými hrady, pro ucelenost je uvádíme i v následujícím přehledu:

- z Dubé,²⁰⁶ Jan Berka a Jindřich Berka,
- z Grafenštejna, Jindřich Dohna,
- z Kováně, Bohuš,

²⁰¹ Konflikt je proto v knize nazýván tzv. sled'ovou válkou.

²⁰² Sám Reynevan se zde setkává s lesními koboldy, kteří měli ve smečkách přepadávat osamělé lidi.

²⁰³ Výjimkou je jakási horalská osada Mumlavský Důl, jejíž skutečný předobraz jsme nebyli s to dohledat.

²⁰⁴ Jedná se o horu Jínonoš, respektive horu Szrenica, která se nachází na polsko-českých hranicích.

²⁰⁵ Keltské reálie nacházíme také ve zmiňovaném úkrytu pražských čarodějů: kresby a rytiny zobrazující charakteristické proplétané ornamenty a krívolakými liniemi vyplněné kružnice. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. s. 83.

²⁰⁶ Je tím myšlen severočeský hrad Dubá. Srov. Jan Roháč z Dubé.

- z Michalovic, Jan,
- z Vartenberka, Čeněk starší, Petr a Jan.

5.5 Severozápadní oblast

Zatímco Praha byla z hlediska českých reálií regionem nejbohatším, oblast severozápadní, vymezená přibližně do prostor dnešního Ústeckého kraje, je patrně oblastí kvantitativně i kvalitativně nejchudší. Například nás poněkud překvapilo, že v *Husitské trilogii* nenacházíme žádné zmínky o poměrně autonomním vývoji severozápadních husitů s centry v Žatci a Lounech.²⁰⁷

Útržkovité reálie z této oblasti lze zredukovat na následující výčet:

- Krušné hory,
- Most jakožto město věrné králi Zikmundovi,
- Žatec jakožto místo bitvy druhé křížové výpravy a jakožto jedno z měst vyvolených chiliasty,
- Louny jakožto místo, v němž během druhé křížové výpravy Uhři Zikmunda Lucemburského nelítostně znásilňovali a podřezávali ženy, a opět jakožto jedno z měst vyvolených chiliasty,
- Ústí (nad Labem) jakožto místo bitvy třetí křížové výpravy,
- vraždění benediktinů v Postoloprtech,
- pálení lidí zaživa Žižkovými bojovníky v Chomutově a rovněž pogrom židovského obyvatelstva v chomutovském ghettu z března 1421,
- Hynek z Kolštejna coby hejtman litoměřický a pán na Kamýku,
- Jakoubek z Vřesovic coby bílinský hejtman,
- Jan Smiřický ze Smiřic coby hejtman Roudnice (nad Labem).

Jelikož je tato oblast chudá i na přídomky historických postav,²⁰⁸ rozvedme závěrem této podkapitoly alespoň bitvu u Ústí z 16. června 1426, která představuje jak jedinou podrobněji vyličenou reálii severozápadní oblasti, tak jedinou bitvu křížových výprav proti Čechům, do níž se čtenář společně s Reynevanem skutečně dostává – ač retrospektivně.

Druhá kniha bitvu zasazuje do okolí Ždírnického potoka a vsí Předlice a Hrbovice. Líčí její průběh a připomíná také účastníky bojující na husitské straně: Prokopa Holého, Jana Roháče, Hynka z Kolštejna, Diviše Bořka, Jakoubka z Vřesovic, Jana Bleha

²⁰⁷ S odkazem na podkapitulu Stratifikace tuto skutečnost knihy dokonce aktivně popírají, jelikož hovoří toliko o pražanech, táboritech a orebitech, respektive sirotcích.

²⁰⁸ Fakticky můžeme uvažovat pouze o přídomku fiktivní postavy Hlase z Libočan.

z Těšnice nebo Moravany Jana Tovačovského z Cimburka a Poláky Zikmunda Korybutoviče.

5.6 Západní oblast

Oblast západní, kterou vymezujeme přibližně do oblasti dnešního Plzeňského a Karlovarského kraje, je v trilogii místem, kde nacházíme silné pozice jak katolíků, tak husitů, a také dějištěm třetí a páté křížové výpravy.

Tamější katolickou stranu představoval především plzeňský landfríd a jeho vůdce Jindřich z Plavna. Město Plzeň, ač bylo vedle Klatov jedním z vyvolených měst chiliastů v této oblasti, zůstalo věrné králi Zikmundovi po celou dobu husitských válek. Plzeňský landfríd tak v trilogii představuje jednu z hlavních protihusitských sil v českých zemích: doplňuje už tak početnou armádu křižáků třetí kruciáty, úspěšně vzdoruje, když je Plzeň v době předcházející Lipanům obléhána vojskem Prokopa Holého,²⁰⁹ a účastní se zmíněné bitvy u Lipan na straně panské jednoty. Sám Jindřich z Plavna je pak vykreslen jako nenáviděný Němec, organizující četné vpády do českého pohraničí. Jindřich a jeho spojenci se při nich měli dopouštět neslýchaných ukrutností a české země měli takřka denně vystavovat drancování a pálení.

Jako další opěrné body katolické strany knihy uvádí Locket, Cheb (Eger), jehož okolí bylo v únoru 1430 husity vypáleno a do jehož ulic se čtenář s Reynevanem krátce dostává,²¹⁰ Kynžvart (Königswart) jakožto hrad Jindřicha z Plavna, Tachov a Švihov, který husité dobyli roku 1425. Kromě Jindřicha z Plavna je pak zmiňován také Jan Švihovský z Rýzmburka, a sice coby katolický pán, který měl přikázat, aby byl zajatému husitovi do úst vložen střelný prach a ten následně zapálen, a coby účastník bitvy u Lipan.

Pokud jde o působení husitů v této oblasti, aniž by knihy zabíhaly do detailů, připomínají masakr mnichů v Pomuku (Nepomuku), benediktinů v Kladrubech či premonstrátek v Chotěšově. Dále chiliasty vyvolenou Olivetskou horu,²¹¹ třetí křížovou výpravu z léta 1426, zahrnující obležení Stříbra i jeho husitského velitele Přibíka z Klenové a konečné vítězství armády Prokopa Holého u Tachova, kde se křižáci měli dát na útek v momentě, kdy uslyšeli husitský chorál. A v neposlední řadě knihy letmo připomínají také úprk papežského legáta Juliana Cesariniho a jeho křižáků od Domažlic.

²⁰⁹ Třetí kniha hovoří o tom, že z toho důvodu, že si Prokop Holý neporadil s Plzní, výrazně utrpěla jeho pověst a byla posílena umírněná strana.

²¹⁰ Cheb je v trilogii důležitým místem také z hlediska příběhu – smrt zde nalézá jedna z postav.

²¹¹ Připomínáme, že se jedná o Zelenou horu u Nepomuku.

V souvislosti s touto bitvou páté křížové výpravy můžeme také zmínit, že ji trilogie považuje za určitý vrchol husitství.²¹²

Na historické predikáty je pak západní oblast poměrně bohatá:

- z Bělovic, Kuneš,
- z Gutštejna, Jan a Burján,
- z Klenové, Přibík,
- z Mečkova, Vilém Jeník,
- z Nečtiny, Benedové,
- z Pomuku, Johánek,
- Rokycana Jan,
- z Rýzemberka, Jan Švihovský,
- ze Stříbra, Jakoubek,
- ze Svojšina, bratři Zmrzlíkové,
- ze Švamberka, Bohuslav,
- z Těšnice, Jan Bleh.

5.7 Jižní oblast

Ač se do jižní oblasti, kterou vymezujeme do prostor současného kraje Jihočeského, v trilogii nedostáváme, předpokládali bychom, že bude region táboritů a Tábora, jednoho z předních husitských měst, vyličen podrobněji než například severní oblast. Tento předpoklad však není potvrzen, neboť co do kvantity a kvality českých reálií jižní oblast nikterak nevyčnívá.

Stejně jako tomu bylo u západní oblasti, nacházíme zde silné pozice katolíků i husitů. A stejně jako tomu bylo u plzeňského landfrídu, představuje strana katolická, která je zde reprezentována katolickou jednotou Oldřicha z Rožmberka, významný protihusitský živel. Na rozdíl od landfrídu je však výrazněji připomínána jen v bitvě u Lipan.

Zmiňovaní táborité a významné město Tábor pak představovali v jižní oblasti protipól katolické strany Rožmberků. Dozvídáme se, že *Starý Tábor stojí na stejnojmenné hoře v jižních Čechách, na níž tamní pravověrní postavili své Hradiště*,²¹³ a že vznikl na základě komunistických myšlenek, citovaných v předešlé kapitole. Od nich však upustil již krátce po svém založení, a sice na podzim roku 1420, kdy obnovil základní státní

²¹² SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. s. 537.

²¹³ Po založení Nového neboli Menšího Tábora Janem Žižkou ve východních Čechách se začalo užívat pro jihočeské město označení Starý Tábor. Blíže viz SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. s. 561.

struktury i církevní aparát, do jehož čela se postavil husitský biskup Mikuláš z Pelhřimova, a kdy začal pod nátlakem opět vybírat berně a poplatky.

Dále jsou město a táborité rozvíjeni především skrze postavy. V průběhu trilogie jsou explicitně jmenováni:

- přední velitelé Jan Žižka, Jan Hvězda, který umřel na zranění utrpěná při obléhání Mladé Vožice, Bohuslav ze Švamberka, původně zatvrzelý katolík, který konvertoval k husitství poté, co jej Žižka nechal uvěznit ve věži hradu Příběnice, a Prokop Holý,
- hejtman polní obce Jaroslav z Bukoviny, který zemřel v říjnu 1428 při obléhání Bechyně, a jeho nástupce Jakub Kroměšín z Březovic,
- hejtman domácí obce Jan Bleh z Těšnice,
- další hejtmané jako Otík z Lozy, Jan Pardus, Kuneš z Bělovic či Mikuláš z Husí,
- spojenec Tábora Jan Zmrzlík ze Svojšína, pán na Orlíku,
- táborští kazatelé Markolt ze Zbraslavic nebo zmíněný Mikuláš z Pelhřimova.

V souvislosti s Tábořem i s adamity je dále pojednáno o tom, že v dubnu 1421 Žižka nechal část sektářů, jež našla po vyhnání z Tábora azyl u hradu Příběnice, společně s jejich vůdcem Petrem Kánišem upálit zaživa ve vsi Klokoty nedaleko Tábora. A také o tom, že se Žižka se zbytkem sektářů, ukrývajících se v lesích nad Nežárkou, vypořádal v říjnu téhož roku.

Další realie jižní oblasti nacházíme u chiliastů, konkrétně ve vyvolených horách Tábor²¹⁴ a Beránek, dále ve zmínce o bitvě u Sudoměře a v husitských ukrutnostech: ve vraždění dominikánů a židovského obyvatelstva v Písku, mnichů v Prachaticích nebo ve vypálených a vyrabovaných kláštřích v Milevsku, ve Zlaté Koruně a ve Vodňanech.

V jižní oblasti nacházíme také větší množství historických přídomků:

- Bydlín Jan,
- z Hradce (Jindřichova), Menhart,
- z Husí, Mikuláš,²¹⁵
- Chelčický Petr,²¹⁶
- z Chotěmic, Jan,
- z Prachatic, Křišťan,

²¹⁴ Připomínáme, že se jedná o horu Burkovák u Nemějic.

²¹⁵ Svým způsobem lze k tomuto predikátu řadit také Jana Husa.

²¹⁶ Sedláček uvádí Chelčice, ves u Vodňan, jako domnělé místo, odkud Petr Chelčický pocházel. Blíže viz SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. s. 310.

- z Rožmberka, Oldřich,
- z Trocnova, Jan Žižka,
- Želivský Jan.

6 Závěr

V úvodní kapitole jsme si vytyčili jeden cíl hlavní, a to představit na základě řádně excerpovaného materiálu obraz českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského tak, jak jej podává dle naší interpretační analýzy autor, a dva cíle vedlejší: naším přístupem ke kompozici a metodologii dílo ztraktivnit jak pro českého čtenáře, tak pro pedagogy, kteří by chtěli s dílem pracovat ve své výuce. Dle našeho názoru se nám cíle podařilo naplnit.

Jako první jsme se pokusili představit Andrzeje Sapkowského i jeho dílo v relaci k českým zemím. Pojednali jsme o autorově přátelském vztahu k České republice i k některým konkrétním osobám, popsali vliv českého prostředí na tvorbu *Husitské trilogie* a stručně pojednali také o jejím ději, kompozici a jiných souvislostech.

V téže kapitole jsme se také pokusili popsat, jak bylo o *Husitské trilogii* referováno českou kritikou. Recenzenti hovořili například o tom, že jsou knihy svým zasazením i zpracováním atraktivní pro českého čtenáře a že Sapkowski přistupuje k tématu jako „cizí“ člověk, jenž není zatížen českým heroizujícím náhledem na husitství. Nebo zmiňovali, že se autorovi podařilo husitskou dobu představit detailně a až na zanedbatelné skutečnosti také věrohodně.

Pokud jde o myšlenky recenzentů, do velké míry jsou totožné s našimi závěry.

Dále jsme specifikovali kritéria pro sběr relevantních českých reálií, uvedli prameny, z nichž jsme při tvorbě excerpt čerpali, a také popsali postup interpretační analýzy, při níž jsme brali v úvahu i mimoliterární faktory. Zároveň jsme vymezili pojem česká reálie se zřetelem k historickému období a vypořádali se s otázkou, zda posuzovat reálie z hlediska historické věrohodnosti na úkor svébytného literárního díla.

Ve třetí kapitole jsme se zabírali reáliemi pojatými celonárodně a v poslední kapitole reáliemi vymezenými regionálně. Při snaze prezentovat jednotlivé reálie jsme současně odhalili i několik zajímavých skutečností, které celkový obraz českých reálií ovlivňují.

Na základě naší interpretační analýzy konstatujeme, že autor ve svém díle prokazuje detailní znalost českého kulturního prostředí i českých reálií. Pracuje s množstvím postav a místopisných, historických a jiných reálií. Představuje rozpolcenost českých zemí, stupňující se v průběhu děje a projevující se jak v dichotomii husitů a katolíků, tak uvnitř husitského hnutí. Výrazně tematizuje sektářskou odnož husitství a její fanatismus, apokalyptické vize či rovnostářská přesvědčení. Pojednává o husitských myšlenkách a cílech. Spíše, než aby se detailněji zabíral křížovými výpravami vůči Čechám,

vykresluje husitské vojsko a jeho praktiky na pozadí zahraničních rejs. A rovněž klade důraz na antagonismus Slovanů a Germánů a na česko-polský vztah, oscilující mezi bratrskou sounáležitostí a recipročním opovržením.

Čtenář by k textu neměl přistupovat jako k historické učebnice, jelikož se autor místy dopouští generalizace a některé věcné poznatky jsou historicky nevěrohodné, ačkoliv bychom u nich předpokládali opak. Autor čtenáři předkládá jen omezené množství informací a nezabývá se podrobným výkladem určitých jevů. Nelze tak z knih pochopit všechny historické souvislosti a komplexnost husitských válek. Ale, a to zdůrazňujeme, přese všechny výhrady nelze knihám upřít jejich historickou hodnotu. Autorovi se například daří ukázat selektivně ty události, které husitství formují a posouvají dále, a to i na pozadí beletristického příběhu.

Sapkowski se ve svém přístupu k husitským reáliím snaží být nestranný. Na jednu stranu vykresluje husity jako nositele reformních myšlenek a jako Boží bojovníky s revolučním způsobem válčení, na druhou stranu je husitský vznešený program opakovaně problematizován, a to například myšlenkami Petra Chelčického nebo pochybnými prostředky, které husité volí k dosažení reformních cílů. Autor tak zobrazuje husitské reálie v lepším i horším světle a nechává čtenáři prostor, aby si v průběhu děje utvořil názor vlastní.

V této skutečnosti vidíme patrně nejhodnotnější část obrazu českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského.

Do českých reálií se promítá Sapkowského svébytný styl i jeho názory. Prosazuje myšlenku česko-polské sounáležitosti. Dokresluje historický obraz pomocí fiktivních i modernizujících prvků. Nebo v souvislosti se znalostí českého kulturního prostředí glosuje, ironizuje či jinak ozvláštňuje české reálie. Připomeňme v tomto ohledu aluzi na bitvu na Bílé hoře nebo také to, že by se prostřednictvím husitských výbojů mohly české země stát, jistě s nadšením jejích obyvatel, zemí s přístupem k moři.

Pokud jde o reálie vymezené regionálně, kromě toho, že jsme se pokusili vystihnout charakter každé z oblastí a představit jejich více i méně jedinečné reálie, zjistili jsme také, že je kvantita i kvalita reálií poplatná ději. Největší počet reálií a jejich detailnější popis nacházíme zejména v oblasti Prahy a jejím okolí a také v prostorách severních a severovýchodních, které sousedí se slezskými zeměmi. Nejvíce zanedbaným regionem je oblast severozápadní.

Během zpracování tématu se rovněž ukázalo, jakými směry se lze v práci s *Husitskou trilogií* ubírat do budoucna. Jistě by stálo za to, aby byl obraz českých reálií doplněn o

moravské a slezské země nebo o podrobnější charakteristiku četných postav. Aby byly české reálie podrobeny komplexní historické kritice. Aby byly reálie posouzeny z hlediska translatického. A aby byly zpracovány didakticky. V magisterské diplomové práci bychom na bohatý excerpovaný materiál i na fundament této práce chtěli navázat právě didaktickým zpracováním reálií.

V úvodní kapitole jsme si rovněž položili klíčovou otázku. Závěrem se na ni tedy pokusme odpovědět. Jaký je obraz českých reálií v *Husitské trilogii* Andrzeje Sapkowského? Je obsáhlý a detailní, ale místy ahistorický, generalizovaný a poplatný ději. Je nestranný, jelikož je obdivný a zároveň kritický. Je oproštěný od českého romantického patosu a nahlížený skrz polskou optiku. Je modernizovaný a také ozvláštněný autorským stylem. A v neposlední řadě věříme, že je vším zmíněným především atraktivní.

7 Resumé

Cílem této práce bylo představit autora a jeho dílo v relaci k českým zemím, excerpovat z českého překladu *Husitské trilogie* relevantní české reálie a z excerpovaného materiálu zkonstruovat obraz českých reálií. Kladný vztah Sapkowského k České republice a jejím obyvatelům měl vliv i na tvorbu *Husitské trilogie*. Čeští kritici ve svých vesměs kladných recenzích trilogie ocenili nejen autorovu zevrubnou rešerši, ale také neotřelé zpracování husitské látky. Za účelem tvorby excerpt jsme definovali pojem česká reálie a stanovili dvě elementární kritéria pro sběr materiálu: geografické a kontextuální. Zároveň jsme se rozhodli soustředit se na osobité zpracování reálií autorem, a částečně tak upozadit hledisko historické věrohodnosti. K tvorbě excerpt pak byla využita náležitá sekundární literatura. Na základě výsledků interpretační analýzy, které jsme izolovali do dvou kapitol, a následné závěrečné syntézy konstatujeme, že Sapkowski prokazuje detailní znalost českých reálií i českého kulturního prostoru. Snaží se být v náhledu na husitské reálie nestranný. Jeho autorský styl i „nečeský“ původ ovlivňují charakter některých reálií. A že je obraz českých reálií trilogie místy ahistorický, generalizovaný a poplatný ději.

The aim of this thesis was to present the author and his work in relation to the Czech lands, to excerpt relevant Czech realia from the Czech translation of the *Hussite Trilogy* and to construct an image of said realia from the excerpted material. Sapkowski's positive attitude towards the Czech Republic and its inhabitants influenced the creation of the *Hussite Trilogy* itself. Czech critics, in their generally positive reviews of the trilogy, appreciated not only the author's thorough research but also the novel treatment of the Hussite material. In order to create the excerpts, we defined the term Czech realia and established two elementary criteria for collecting said material: geographical and contextual. At the same time, we decided to focus on the author's distinctive treatment of the realia, thus partially neglecting the aspect of historical credibility. Appropriate secondary literature was then used to create the excerpts. On the basis of the results of the interpretive analysis, which we have isolated into two chapters, and the subsequent final synthesis, we conclude that Sapkowski demonstrates a detailed knowledge of Czech realia and Czech cultural space. He tries to be impartial in his view of Hussite realia. His authorial style and his “non-Czech” origins influence the character of some of the realia. And that the image of Czech realia in the trilogy is at times ahistorical, generalized and affected by the plot itself.

8 Rejstřík osobních a místních jmen

A

Adam a Eva · 22
Aleš Vřešťovský z Rýzmburka · 45, 47
Alžběta Donotková · 37
Ambrož Hradecký · 17, 21, 26, 29, 46, 47
Anglie · 10
Arnold z Brescie · 22
Arnošt z Pardubic · 47
Azincourt · 25

B

Baltské moře · 21, 25, 30
Bannockburn · 25
Bavorsko (Bavory) · 25, 27
Bedřich ze Strážnice · 44, 45
Bechyně · 53
Bělá pod Bezdězem · 47
Benedové z Nečiny · 52
Beneš Kejval · 42
Benešov · 48
Beránek · 19, 53
Berengar Tauler · 18, 21, 34, 36
Berlín · 33
Beroun · 43
Bezděz · 47
Bieberštejnové · 48
Bílý Kostelec · 36
Boháč Zdeněk · 14, 39, 40
Bohuchval Neplach (Flútek) · 20, 27
Bohuslav ze Švamberka · 52, 53
Bohuš z Kováně · 48, 49
Bolek Valášek · 20, 28, 42
Boleslavce · 37
Brandýs nad Labem · 44
Braniborské markrabství · 21

Braniborsko · 25
Brno · 33
Bronc Michael · 7
Broumovsko · 46
Březová · 45
Burján
 sektář · 19
 z Gutštejna · 45, 52
Buzek · 26

C

Courtrai · 25
Cvok z Chalupy · 32

Č

Čapek Karel · 6
Čáslav · 44
Čech · 28, 30
Čechy · 10, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25,
 30, 33, 41, 43, 45, 52, 55
Čeněk starší z Vartenberka · 50
Černé moře · 21
Česká republika · 5, 6, 7, 12, 13, 15, 27, 38, 39,
 55
České království · 14, 19, 31
Československo · 18
Český Brod · 43, 44
Český Dub · 47, 48

D

Děvín · 47
Diviš Bořek z Miletínka · 41, 44, 45, 47, 50
Dobeš Puchala · 30
Dobrá Voda u Hořic · 47

Domažlice · 51
Doupa ze Zásady · 32
Drda Jan · 6
Dubá
 hrad u Poříčí nad Sázavou · 45
 hrad v severních Čechách · 49
Durynsko · 25

E

Eger · viz Cheb
Erben Václav · 10, 14
Evropa · 10, 25, 28, 31, 34, 38

F

Fajkus Martin · 9, 10
Falkenberg · 47
Fedor Ostrožský z Ostrogu · 23, 28, 33
František z Assisi · 22
Fridrich von Dohna · 48
Frýdlant · 13, 48
Frýdštejn · 47

G

Geralt z Rivie · 6, 9
Grabštejn · 48
Grafenstein · viz Grabštejn
Grunwald · 30

H

Hajn z Černova · 45
Hamrštejn · 48
Hans Foltsch · 48
Hašek Jaroslav · 6
Heinrich von Plauen · viz Jindřich z Plavna
Hlas z Libočan · 50
Hohenzollernové · 21

Hokr Boris · 9, 10, 29
Horní Falc · 25
Horní Franky · 25
Hosák Ladislav · 14
Hradec Králové · 46
 kostel sv. Ducha · 46
Hrádek nad Nisou · 49
Hrbovice · 50
Hrubá Skála · 48
Hrubý Rohozec · 48
Hřiby · 45
Hynce Ptáček z Pirkštejna · 45
Hynek
 Boček z Kunštátu · 49
 Krušina z Lichtemburka · 40, 45, 46
 z Kolštejna · 18, 40, 41, 44, 50

Ch

Cheb · 51
Chelčice · 53
Chomutov · 12, 50
Chotěšov · 51
Chrastava · 49
Chrudimsko · 46

J

Jablonné v Podještědí · 48
Jagello (Vladislav II.) · 29, 30, 31, 32, 33, 34
Jáchym z Flory · 22
Jakoubek
 z Vřesovic · 50
 ze Stříbra · 42, 52
Jakub
 Kroměšín z Březovic · 37, 47, 53
 Nadobný z Rohova · 28
Jan
 Baštín z Porostlé · 45, 46
 Berka z Dubé · 48, 49

Bezděchovský z Bezděchova · 42
Bleh z Těšnice · 51, 52, 53
Bydlín · 19, 53
Čapek ze Sán · 30, 36, 41, 45, 46, 48
Hertvík z Rušinova · 46
Hus · 20, 21, 22, 23, 34, 35, 53
Hvězda z Vicemilic · 40, 46, 53
Kardinál · 42
Kolda ze Žampachu · 45, 47
Kolúch z Věsce · 48
Královec z Hrádku · 49
Kuropatva z Laňcuchova · 28
Městecký z Opočna · 41, 47
Pardus · 53
Roháč z Dubé · 19, 33, 44, 45, 50
Rokycana · 32, 41, 42, 52
Salava z Lípy · 47
Smířický ze Smiřic · 17, 41, 44, 47, 50
Sokol z Lamberka · 45
Šindel · 42
Švihovský z Rýzmběrka · 45, 51, 52
Tlučimost · 28
Tovačovský z Cimburka · 51
Viklef · 21, 22
z Gutštejna · 45, 52
z Chotěmic · 53
z Michalovic · 50
z Příbrami · 42, 45
z Vartenberka (Chudoba) · 48, 50
Zmrzlík ze Svojšína · 53
Želivský · 41, 54
Žižka z Trocnova · 19, 25, 26, 27, 32, 35, 43,
44, 46, 50, 52, 53, 54
Jaroměř · 47
Jaroslav
z Bukoviny · 53
ze Šternberka · 40, 46
Jasná Hora · 33
Jeroným Pražský · 22, 23
Ještěd · 49

Jičín · 47
Jihlava · 44
Jihočeský kraj · 52
Jiňák (Jínonoš, Szrenica) · 49
Jindřich
Berka z Dubé · 48, 49
Dohna z Grafenštejna · 48, 49
z Plavna · 13, 51
z Plumlova · 40
Jíra z Řečice · 45
Jirásek Alois · 10
Jiří Skirmunt · 28
Jizera (řeka) · 49
Jizerské hory · 49
Johánek z Pomuku · 40, 52
John Fastolf · 34
Julian Cesarini · 51

K

Kamýk · 50
Kaňk · 43
Karlovarský kraj · 51
Karlštejn · 44
Kladruby · 51
Klatovy · 19, 51
Klíčník Richard · 9, 10
Klinštejn · 48
Klokoty · 53
Kolín · 43, 44
Komárek Stanislav · 6, 7, 8, 9
Komárková Jana · 6, 8
Königswart · viz Kynžvart
Konrád
Olešnický · 17, 29
Waldhauser · 22
Kopečková Jana · 7
Kost · 48
Kostelec nad Labem · 44
Kostnice · 35

Kouřim · 44
Kovno · 33
Kraj Vysočina · 43
Královehradecký kraj · 46
Kresta Roman · 9, 11
Krchleby · 44
Kristus · 18, 20, 21
Krkonosce · 47
Krušné hory · 50
Krym · 33
Křišťan z Prachatic · 42, 53
Ktová · 49
Kuneš z Bělovic · 52, 53
Kutná Hora · 26, 35, 43
Květnice · 44
Kyjev · 33
Kynžvart · 51

L

Labe · 47
Łazarz Radosław · 22, 33
Lech · 28, 30
Liberecký kraj · 47
Linc Míla · 9
Lipany · 10, 18, 34, 37, 44, 45, 51, 52
Lipská hora · 45
Lipsko · 42
Lipý · 48
Litice nad Orlicí · 46
Lodž · 6
Loket · 12, 51
Louny · 19, 50
Lužice · 13, 25, 27
 Dolní Lužice · 12
 Horní Lužice · 12, 49
Lužická Nisa · 49

M

Malá Asie · 34
Malešov · 44, 45
Markolt ze Zbraslavic · 46, 53
Martin
 Húska (Loquis) · 19
 Luther · 38
Matěj Salava z Lípy · 47
Mělník · 44, 45
Menhart z Hradce · 45, 53
Metuje · 47
Michalovice · 48
Mikuláš
 Dachs · 48
 Slepý · 19
 Sokol z Lamberka · 45
 z Husi · 53
 z Pelhřimova · 45, 53
Milevsko · 53
Mimoň · 48
Míšeňsko · 25
Mladá Boleslav · 48
Mladá Vožice · 53
Mladkovské sedlo · 47
Mnichovo Hradiště · 43
Morava · 8, 15, 43
Most · 50
Mrlina · 47
Mumlavský Důl · 49

N

Náchodsko · 46
Nebovidy · 43
Německo · 10, 38
Německý Brod (Havlíčkův Brod) · 23, 26, 34,
 35, 43
Nežárka · 53
Nymburk · 44

O

Obořiště · 44
Oldřich
 Bieberštejn · 48
 z Rožmberka · 45, 52, 54
Olivetská hora (Zelená hora u Nepomuku) · 19,
 51
Ondřej Keřský z Římovic · 45
Opatovice nad Labem · 47
Opava · 7
Oreb · 19, 47
Orlík · 53
Oswald von Langenreuth · 31
Ota z Bergova · 48
Otík z Lozy · 44, 53
Otto Beess · 35

P

Pabianice · 30
páni z Donína · 48
Panna a Baba · 49
Pardubický kraj · 46
Pešek Krejčíř · 20, 26
Petr
 Chelčický · 21, 36, 53, 56
 jeden z dvanácti apoštolů · 21
 Kániš · 19, 53
 Payne · 42
 Polák · 30
 Šafránek · 30
 z Mladoňovic · 42
 z Vartenberka · 48, 50
 Zmrzlík ze Svojšína · 45
Petrovice (součást obce Velké Petrovice u Police
 nad Metují) · 46
Píček ze Psikous · 32
Pikardie · 19
Pilch Jiří · 6

Pilchová Lenka · 6
Pippo Spano z Ozory · 27
Písek · 53
Plzeň · 19, 51
Plzeňský kraj · 51
Podkrkonoší · 49
Poledník Ivo · 9, 10
Polička · 47
Polské království · 31
Polsko · 29, 30, 31, 38
Pomuk (Nepomuk) · 51
Postoloprty · 50
Praha · 7, 10, 14, 15, 18, 22, 31, 32, 36, 39, 40,
 41, 42, 43, 50, 56
 Benedikt (kostel sv. Benedikta) · 43
 Bílá hora · 27, 56
 Břevnovský klášter · 40
 Celetná ulice · 42
 Dlouhá třída · 41
 Havel (kostel sv. Havla) · 43
 Hradčany · 39, 40, 43
 Jiljí (kostel sv. Jiljí) · 43
 Jiří (kostel a klášter sv. Jiří) · 43
 Kamenný most (Karlův most) · 42
 Karolinum · 42
 katedrála svatého Víta · 22
 kostel a klášter sv. Tomáše · 40
 kostel Matky Boží (Panny Marie konce
 mosta) · 40
 kostel sv. Václava na Zderaze · 43
 Kotce · 41
 Kožná ulice · 42
 Malá Strana (Menší Město) · 39, 40
 Marie na Trávničku (kostel Panny Marie na
 Trávničku nebo také Zvěstování Panny
 Marie na Slupi) · 43
 Michal (kostel sv. Michala) · 43
 Nové Město · 17, 39, 43, 44
 Panna Marie Sněžná (kostel a klášter Panny
 Marie Sněžné) · 43

Platněřská ulice · 42
Pražský hrad · 40
Slovany v Emauzích (kostel Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů při klášteře v Emauzích nebo také na Slovanech) · 43
Soukenická ulice · 41, 42
Staré Město · 39, 43
Strahov · 40
Svatohavelská brána · 39
Štěpán (kostel sv. Štěpána) · 43
Týnský chrám · 43
U archanděla · 42
U Barbory · 42
U černé růže · 42
U českého lva · 42
U draka · 42
U slona · 42
Velké náměstí (Staroměstské náměstí) · 41
Vítkov · 25, 34, 40
Vojtěch (kostel sv. Vojtěcha pod Zderazem, nebo kostel sv. Vojtěcha Menšího) · 43
Všichni svatí (kostel Všech svatých) · 43
Vyšehrad · 25, 34, 40
Zbraslav · 40
Železná ulice · 41
Prachatice · 53
Prokop
 Holý · 18, 20, 21, 25, 37, 44, 45, 50, 51, 53
 Malý (Prokúpek) · 21, 26, 45
Předlice · 50
Příběnice · 53
Přibík z Klenové · 45, 51, 52
Přibyslav · 44
Psáře (u Vlašimi, u Jílového, nebo podhradí Vyšehradu) · 44
Půta z Častolovic · 46, 47

R

Radim Tvrdík · 42
Rakousy · 25
Ralsko · 48
Regis · 9
Reinmar z Bělavy · viz Reynevan
Reynevan · 7, 8, 9, 20, 22, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 37, 42, 49, 50, 51
Rojmund · 48
Roudnice nad Labem · 50
Rožďalovice · 44
Rožmberkové · 52
Rübezahl · viz Rýbrcoul
Rupilius Slezák · 49
Rus · 28
Rýbrcoul · 47
Rýzmbek · 45, 47
Rýzmburk · 45

Ř

Řehoř Hejnic · 42
Řím · 21, 38
Řimovice · 45

S

Sádlo ze Staré Kobzy · 32
Samson Medák · 7, 8, 9, 36, 37
Sapkowski Andrzej · 5, 6, 7, 10, 12, 14, 16, 19, 20, 22, 27, 31, 33, 38, 55, 56, 57
Sasko · 25, 27
Sázava (řeka) · 43
Sázavský klášter · 43
Sedláček August · 14, 45, 53
Sheeska · viz Jan Žižka z Trocnova
Sion
 hrad · 19, 44
 neidentifikovaná poutní hora · 19

Slaný · 19, 44
Slezsko · 7, 8, 15, 25, 27, 28, 29, 30, 35, 36, 46
 Dolní Slezsko · 12
 Horní Slezsko · 12, 31
Smil Pulpán · 36, 46
Spytek z Melštýna · 30
Stará Boleslav · 44
Stříbro · 51
Sudoměř · 53
Svatopluk Fraundinst · 42
Svobodová Šárka · 14, 16

Š

Šarlej · 7, 18, 20, 36, 37, 40
Šmahel František · 7, 12, 19, 40, 44
Štěpán
 Tlach · 48
 z Drahotuš · 42
Štěpánková Šárka · 14
Štouračová Zdena · 9, 10
Švihov · 51

T

Tábor
 biblická hora · 19
 Hradiště · 52
 jihočeské město na stejnojmenné hoře (Starý
 Tábor) · 19, 24, 52, 53
 poutní hora Burkovák u Nemějic · 19, 53
 východočeské opevnění (Nový neboli Menší
 Tábor) · 46, 52
Tachov · 12, 23, 30, 51
Tazbir Janusz · 14
Tibera · 21
Tolštejn · 48
Tomek, Václav Vladivoj · 14, 39, 40
Trosky · 48, 49
Trsáček · 19

Trutnovsko · 46
Třebechovice pod Orebem · 46
Turnov · 49

U

Uhry · 25, 27
Ústecký kraj · 50
Ústí nad Labem · 12, 24, 30, 50

V

Václav Carda · 39
Václav IV. · 40
Valdštejn · 48
Vartenberk · 48
Vavřinec z Březové · 45
Velek Kúdelníka z Březnice · 39
Viktorin z Poděbrad · 40, 45
Vilém
 Jeník z Mečkova · 47, 52
 Kostka z Postupic · 45
Vilémov · 43
Vitold (Vytautas) · 30, 32, 33
Vizmburk · 46
vladykové z Dobré Vody · 47
Vlašim · 45
Vlašín Štěpán · 15
Vltava · 41
Vodňany · 53
Vojta Jelínek · 48
Vyšek Račinský · 30, 33

W

Weigel Pavel · 7
William Ockham · 22
Wojnar Tomáš · 14, 16

Z

Záviš Černý z Garbova · 26, 35, 43

Zbyhněv Olešnický · 24, 30, 33

země Koruny české · 12, 17, 21

Zikmund

Korybutovič · 30, 31, 32, 41, 48, 51

Lucemburský · 17, 21, 29, 30, 35, 40, 43, 50,

51

Manda z Kotenčic · 39, 45

z Vranova · 44, 45

Zlatá Koruna · 53

Zmrzlíkové ze Svojsína · 52

Ž

Žampach · 46

Žatec · 19, 34, 50

Ždírnický potok · 50

Žebrák · 44

Žmud' · 33

9 Literatura a zdroje

9.1 Primární literatura

1. SAPKOWSKI, Andrzej. *Narrenturm*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2021. ISBN 978-80-7477-067-8. s. 580.
2. SAPKOWSKI, Andrzej. *Boží bojovníci*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2021. ISBN 978-80-7477-071-5. s. 586.
3. SAPKOWSKI, Andrzej. *Lux Perpetua*. Přeložil Stanislav Komárek. Petřvald u Karviné: Leonardo, 2022. ISBN 978-80-7477-075-3. s. 578.

9.2 Sekundární literatura

4. BOHÁČ, Zdeněk. *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech: pražský archidiakonát*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2001. ISBN 80-7286-036-4. s. 256.
5. ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství*. Praha: NLN, 2011. ISBN 978-80-7422-084-5. s. 481.
6. ČORNEJ, Petr. *Husitství a husité*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-3993-2. s. 480.
7. DURDÍK, Jan. *Husitské vojenství*. Praha: Naše vojsko, 1953. s. 246.
8. HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku: A-L, M-S, Š-Ž*. Brno: Ivo Šperát, 2020. 3 svazky. ISBN 978-80-87542-32-3.
9. KRESTA, Roman. Geralt je mrtev, ať žije Reynevan. *Ikarie: měsíčník science fiction, fantasy a hororu*. Praha: Mladá fronta, 4/2004, roč. 14, č. 168. ISSN 1210-6795. s. 64.
10. KRESTA, Roman. Reynevan se vrací. *Ikarie: měsíčník science fiction, fantasy a hororu*. Praha: Mladá fronta, 4/2006, roč. 16, č. 192. ISSN 1210-6795. s. 64.
11. SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický Království českého*. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-099-X. s. 1044.
12. SEMOTANOVÁ, Eva – CÍLEK, Václav – CZUMALO, Vladimír – FROLÍK, Jan – GOJDA, Martin et al. *Česko: Ottův historický atlas*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7360-577-5. s. 408.

13. SEMOTANOVÁ, Eva – CÍLEK, Václav – DRAGON, Zdeněk – FROLÍK, Jan – CHODĚJOVSKÁ, Eva et al. *Ottův historický atlas: Praha*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7451-442-5. s. 560.
14. SOUKUP, Daniel – JALUŠKA, Matouš (eds.). *Jan Hus, husitství a husitské války a jejich dopad na českou kulturu*. Praha: Akropolis, 2016. ISBN 978-80-7470-119-1. s. 184.
15. ŠMAHEL, František – ADAMEC, Rudolf. *Dějiny Tábora*. 2 svazky. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1988–1990. ISBN 80-7016-015-2.
16. ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 1: Doba vymknutá z kloubů*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-073-4. s. 498.
17. ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2: Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-074-2. s. 364.
18. ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-075-0. s. 420.
19. ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 4: Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-072-6, 80-7184-076-9. s. 550.
20. ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy: Struktury, procesy, ideje*. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-468-8. s. 758.
21. ŠMAHEL, František. *Návraty k pramenům: studie k počátkům husitského Tábora*. Praha: Argo, 2020. ISBN 978-80-257-3322-6. s. 749.
22. VLAŠÍN, Štěpán – Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-141-84. s. 468.

9.3 Elektronické zdroje

23. BEREŚ, Stanisław – SAPKOWSKI, Andrzej. *Historia i fantastyka*. Online, MOBI. Warszawa: SuperNOWA, 2019. ISBN 978-83-7578-177-9. nestránkováno. Dostupné z: bit.ly/3Tqu60t. [paywall]. [citováno 2024-01-19].
24. BIEDERMAN, Jan. *Organizace a vybavení vojska v 15. století: paralelní vývoj ve Francii, Burgundsku a střední Evropě*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2015. Dostupné z: bit.ly/49V7WKJ. [citováno 2024-01-22].

25. FAJKUS, Martin. *Od Věže bláznů k Věčnému světlu...*, rozbor *Husitské trilogie Andrzeje Sapkowského*. Online. In: fantasya.cz, 16.05.2008. Dostupné z: bit.ly/3TNKGIT. [citováno 2024-01-19].
26. *Google Maps*. Webové sídlo. Dostupné z: bit.ly/4crk9IM. [citováno 2024-01-22].
27. FRANKENBERGER, Otakar. *Husitské válečnictví*. Praha: Svaz československého důstojnictva, 1938. Dostupné také z: bit.ly/3IMNCiP. [citováno 2024-01-22].
28. GRAVEMASTER. *Andrzej Sapkowski Confirms Work on a New Witcher Book*. Online. In: redanianintelligence.com, 04.08.2023. Dostupné z: bit.ly/3TXuKEh. [citováno 2024-01-19].
29. *Historické prameny na dosah*. Webové sídlo. Dostupné z: bit.ly/3PzzzRg. [citováno 2024-01-22].
30. Historický ústav Akademie věd ČR. *Středověké osídlení Prahy*. Online. Dostupné z: bit.ly/3TM39FP. [citováno 2024-01-22].
31. HOKR, Boris. *Andrzej Sapkowski: Husitská trilogie*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 23.06.2009. Dostupné z: bit.ly/3VvqUmO. [citováno 2024-01-19].
32. HOKR, Boris. *Sapkowski: Řada našich autorů fantasy jsou zmije, které jsem si hrál na prsou*. Online. In: Akutálně.cz, 01.12.2015. Dostupné z: bit.ly/3vpLla5. [citováno 2024-01-19].
33. HOSÁK, Ladislav – WEIGEL, Bertold – HORÁK, Bohuslav. *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Společnost přátel starožitností čsl., 1933–1938. Dostupné také z: bit.ly/3vf23ZV. [citováno 2024-01-22].
34. *Husitství*. Webové sídlo. Dostupné z: bit.ly/3TC0Gg2. [citováno 2024-01-22].
35. *Internetová jazyková příručka*. Webové sídlo. Dostupné z: bit.ly/43BT3dV. [citováno 2024-01-22].
36. Instytut Polski w Pradze. *Polština*. Online. Dostupné z: bit.ly/3PyUofX. [citováno 2024-02-12].
37. JIROUŠEK, Martin. *Se Sapkovským mě pojí přátelství, říká překladatel polské fantasy*. Online. In: iDNES.cz, 21.04.2018. Dostupné z: bit.ly/3xdZVlu. [citováno 2024-01-19].

38. JIROUŠEK, Martin. *Ostravské stopy: Na Ostravsko nedám dopustit, libuje si spisovatel Sapkowski*. Online. In: iDNES.cz, 04.12.2022. Dostupné z: bit.ly/3Txg5hx. [citováno 2024-01-19].
39. KAMBERSKÝ, Petr. *Paradigma dobrého konce je mi protivné*. Online. In: Lidovky.cz, 22.05.2010. Dostupné z: bit.ly/43wIfh1. [citováno 2024-01-19].
40. KLÍČNÍK, Richard. *Narrenturm – Kniha plná bláznovství*. Online. In: iLiteratura.cz, 18.02.2004. Dostupné z: bit.ly/4arLCZc. [citováno 2024-01-19].
41. KLÍČNÍK, Richard. *Boží bojovníci*. Online. In: iLiteratura.cz, 31.05.2009. Dostupné z: bit.ly/3TquKep. [citováno 2024-01-19].
42. KLÍČNÍK, Richard. *Lux perpetua*. Online. In: iLiteratura.cz, 31.05.2009. Dostupné z: bit.ly/4cpJYJf. [citováno 2024-01-19].
43. KOČIKA, Pavel – RUCZAJ, Maciej. Sapkowski: *Může se stát, že nepřiletí múza*. Online. In: iDNES.cz, 30.04.2008. Dostupné z: bit.ly/4aq7NyU. [citováno 2024-01-22].
44. LINC, Míla. *Narrenturm – Sapkowski Andrzej*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 27.01.2004. Dostupné z: bit.ly/3vv5Py7. [citováno 2024-01-19].
45. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Dějiny husitského zpěvu, Kn. 1: Zpěv předhusitský*. Praha: ČSAV, 1954. Dostupné také z: bit.ly/4cGIJ9Z. [citováno 2024-01-22].
46. NEJEDLÝ, Zdeněk. *Dějiny husitského zpěvu, Kn. 4: Táboři*. Praha: ČSAV, 1955. Dostupné také z: bit.ly/3TwFfgg. [citováno 2024-01-22].
47. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 1.–28. Praha: J. Otto, 1888–1909. Dostupné také z: bit.ly/4978agv. [citováno 2024-02-28].
48. POLEDNÍK, Ivo. *Narrenturm – Sapkowski Andrzej*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 11.11.2002. Dostupné z: bit.ly/49njYM1. [citováno 2024-01-19].
49. POLEDNÍK, Ivo. *Boží bojovníci – polská verze – Sapkowski Andrzej*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 20.10.2004. Dostupné z: bit.ly/4asodXx. [citováno 2024-01-19].
50. POLEDNÍK, Ivo. *Lux perpetua – Sapkowski Andrzej*. Online. In: FantasyPlanet.cz, 04.12.2006. Dostupné z: bit.ly/494qMhb. [citováno 2024-01-19].

51. PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původ, význam a změny*. Díl 1.–5. Praha: ČSAV, 1947–1960. Dostupné také z: bit.ly/49ZvgXI. [citováno 2024-02-28].
52. STRAKOVÁ TOMÁŠOVÁ, Michaela – KŘIVÁNEK, Daniel – VAŇOUS, Lukáš. *Výkladový slovník k testovým úlohám z českých reálií*. Online. Praha: NÚV, 2016. ISBN 978-80-7481-155-5. Dostupné z: bit.ly/3x76qXk. [citováno 2024-01-22].
53. SVOBODOVÁ, Šárka. *Dvoji cesta husitstvím: Václav Erben a Andrzej Sapkowski*. Online. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2013. Dostupné z: bit.ly/3TO9DUH. [citováno 2024-01-22].
54. ŠTĚPÁNKOVÁ, Šárka. *Reprezentace středověké každodennosti v husitské trilogii Andrzeje Sapkowského*. Online. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2019. Dostupné z: bit.ly/3TwocuA. [citováno 2024-01-22].
55. ŠTOURAČOVÁ, Zdena. *Lux Perpetua*. Online. In: fantasya.cz, 20.12.2008. Dostupné z: bit.ly/3TKZfwY. [citováno 2024-01-19].
56. TILCER, Roman. *Tváře překladu 17: STANISLAV KOMÁREK*. Online. In: *Časopis XB-1*, 11.11.2019. Dostupné z: bit.ly/4a62t3I. [citováno 2024-01-19].
57. TOMEK, Václav Vladivoj. *Mappy staré Prahy k letům 1200, 1348 a 1419*. Praha: Česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slowesnost a umění, 1892. Dostupné z: bit.ly/3TKi7Mq. [citováno 2024-02-25].
58. *Vokabulář webový*. Webové sídlo. Dostupné také z: bit.ly/4a1Z4CZ. [citováno 2024-01-22].
59. TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Díl I.–VII. Praha: Fr. Řivnáč, 1892–1906. Dostupné také z: bit.ly/4cv4IPY. [citováno 2024-01-22].
60. WOJNAR, Tomáš. *České motivy v současné polské literatuře (A. Sapkowski, A. Stasiuk, P. Huelle, M. Szczygiel)*. Online. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2011. Dostupné z: bit.ly/3vnUJLk. [citováno 2024-01-22].